

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана**

Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітньо-професійна програма «Управління фінансовим бізнесом»
Форма здобуття освіти: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

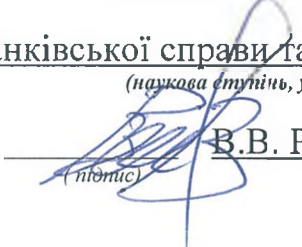
на тему «Кредитування агропромислових підприємств в Україні»

здобувача Черненко Миколи Віталійовича
(Прізвище, ім'я, по батькові)

(підпис здобувача)

Науковий керівник:

доктор економічних наук,
професор кафедри банківської справи та страхування
(наукова ступінь, учене звання, посада)

(підпис) В.В. Романчукевич
(Прізвище, ініціали)

**Робота допущена до захисту перед Екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри банківської справи та страхування:
доктор економічних наук, професор _____ Л.О. Примостка
(підпис)

Київ 2026

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Вадима Гетьмана
Факультет фінансів

Кафедра банківської справи та страхування

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	Управління фінансовим бізнесом
Галузь знань	07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проєктної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Надія ЦИГАНОВА

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Людмила ПРИМОСТКА

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Черненко Миколі Віталійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

Оочної (денної) форми здобуття освіти

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи
на тему: «Кредитування агропромислових підприємств в Україні»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "26" грудня 2026 р. № 1926-СТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах
банків та небанківських фінансових установ.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ до 16.03.2026
<i>(назва розділу)</i>	
Розділ 2	АНАЛІЗ КРЕДИТУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» до 25.04.2026
<i>(назва розділу)</i>	
Об'єкт дослідження:	Процес кредитування підприємств агропромислового комплексу України в сучасних економічних умовах.
Предмет дослідження:	Економічні відносини, що виникають у процесі кредитування агропромислових підприємств в Україні.
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Дослідити економічну сутність кредитування агропромислових підприємств, ключові ризики та методи їх мінімізації, можливість кредитування агропромислового підприємства ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ».

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

Дослідити економічну сутність кредитування та визначити його роль у забезпеченні безперервності виробничого циклу агропромислових підприємств

Охарактеризувати сучасні форми та інструменти кредитування в аграрному секторі

Визначити ключові кредитні ризики, притаманні сільськогосподарським виробникам, та вивчити методи їх мінімізації

Проаналізувати успішний зарубіжний досвід кредитування агросектору та обґрунтувати можливості його адаптації до умов українського ринку

У розділі 2

Надати організаційно-економічну характеристику діяльності ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ», оцінивши її фінансовий стан та результати господарювання

Здійснити аналіз складу, структури та динаміки джерел фінансування підприємства, а також оцінити ефективність використання залучених кредитних коштів

Провести оцінку поточного кредитного навантаження ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» та розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення процесу кредитування підприємства

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

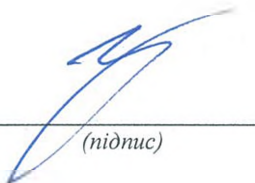
Романчукевич В.В.

(ініціали, прізвище)

« 08 » січня 2026 р.

**Завдання одержав
здобувач**

(підпис)

Черненко М.В.

(ініціали, прізвище)

« 26 » січня 2026 р.

В і д г у к
на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувача факультету фінансів
освітньо-професійної програми «Управління фінансовим бізнесом»

Черненка Миколи Віталійовича

(прізвище, ініціали)

на тему: **Кредитування агропромислових підприємств в Україні**

(назва теми)

Характер виконання роботи: Робота виконана із дотриманням належного науково-теоретичного та практичного рівня, має логічну структуру, послідовний виклад матеріалу та відповідає актуальним проблемам банківської діяльності в умовах сучасних економічних викликів.

Відповідність виконання роботи затвердженому Індивідуальному завданню: Кваліфікаційна робота повністю відповідає затвердженому індивідуальному завданню, поставлені мета та завдання дослідження виконані у повному обсязі.

Ступінь самостійності здобувача при виконанні роботи: Під час виконання роботи здобувач проявив достатній рівень самостійності, вміння систематизувати та узагальнювати інформацію, формулювати власні висновки та пропозиції.

Уміння здобувача працювати з бібліографічними джерелами, аналізувати теоретичний та практичний матеріал, обґрунтовувати висновки та пропозиції (рекомендації), застосовувати сучасні інформаційні технології та аналітичний інструментарій: Здобувач продемонстрував належний рівень опрацювання нормативно-правових актів, наукових праць та аналітичних матеріалів. У роботі використано сучасні методи аналізу, проведено оцінку кредитного навантаження на прикладі ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ», обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення кредитування та управління ризиками.

Найбільш важливі результати теоретичного та практичного характеру і їх апробація (за наявності публікації автора): У роботі узагальнено теоретичні підходи до кредитування агропромислових підприємств, проаналізовано нормативно-правову базу та практику оцінювання фінансового стану ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ». Практичну цінність мають запропоновані рекомендації щодо вдосконалення інструментів забезпечення, зарубіжний досвід та можливості його адаптації в Україні.

Рівень відповідності оформлення роботи вимогам: Робота оформлена відповідно до встановлених вимог закладу вищої освіти, містить необхідні структурні елементи, таблиці, рисунки та список використаних джерел.

Висновок про набуті здобувачем компетенції відповідно до ОПП «Управління фінансовим бізнесом» і можливість присвоєння йому кваліфікації бакалавра з фінансів: Зміст та результати кваліфікаційної роботи свідчать про набуття здобувачем необхідних фахових компетентностей відповідно до освітньо-професійної програми «Управління фінансовим бізнесом». Черненко Микола Віталійович заслуговує на присвоєння кваліфікації бакалавра з фінансів.

Науковий керівник

(підпис)

д.е.н. Віталій РОМАНЧУКЕВИЧ

(посада, учене звання, науковий ступінь, ім'я, прізвище)

«02» червня 2026 р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 70 сторінок, 12 таблиць, 8 рисунків, список використаних джерел з 37 найменувань, 4 додатки на 8 сторінках.

«Кредитування агропромислових підприємств в Україні»

Об'єктом дослідження є процес банківського кредитування агропромислових підприємств в Україні.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають з приводу кредитування банками агропромислових підприємств в Україні.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи - дослідити економічну сутність кредитування агропромислових підприємств, ключові ризики та методи їх мінімізації.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- дослідити економічну сутність кредитування та визначити його роль у забезпеченні безперервності виробничого циклу агропромислових підприємств;
- охарактеризувати сучасні форми та інструменти кредитування в аграрному секторі;
- визначити ключові кредитні ризики, притаманні сільськогосподарським виробникам, та вивчити методи їх мінімізації;
- проаналізувати успішний зарубіжний досвід кредитування агросектору та обґрунтувати можливості його адаптації до умов українського ринку;
- надати організаційно-економічну характеристику діяльності ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ», оцінивши її фінансовий стан та результати господарювання;
- здійснити аналіз складу, структури та динаміки джерел фінансування підприємства, а також оцінити ефективність використання залучених кредитних коштів;
- провести оцінку поточного кредитного навантаження ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» та розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення процесу кредитування підприємства.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Полягає в узагальненні наукових підходів до визначення сутності кредитування агропромислових підприємств, систематизації кредитних ризиків та обґрунтуванні напрямів їх мінімізації.

Практичне значення отриманих результатів: полягає у можливості використання запропонованих рекомендацій для вдосконалення процесу кредитування ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ», підвищення ефективності використання кредитних ресурсів та оптимізації фінансової діяльності

підприємства. Окремі положення роботи можуть бути застосовані й до інших підприємств аграрного сектору.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2026.

Рік захисту роботи 2026.

Ключові слова: банківський кредит, кредит для підприємств, аграрний сектор, Агро промисловість, тенденції, кредитний ризик.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	6
1.1 Економічна сутність та роль кредитування в розвитку агропромислового комплексу	6
1.2 Форми, види та інструменти кредитування агропромислових підприємств ...	12
1.3 Кредитні ризики в агропромисловому секторі та підходи до їх мінімізації....	23
1.4 Зарубіжний досвід кредитування агропромислових підприємств та можливості його адаптації в Україні.....	27
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ КРЕДИТУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	32
2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ»	32
2.2 Аналіз джерел фінансування та ефективності використання кредитних ресурсів підприємства	40
2.3 Оцінка кредитного навантаження та напрями вдосконалення кредитування ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ»	49
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Агропромисловий комплекс України - одна з ключових галузей національної економіки, що забезпечує продовольство для держави, формує значну частину експорту та сприяє розвитку сільських територій. Діяльність аграрних підприємств залежить від доступу до фінансових ресурсів, особливо кредитних. В умовах нестабільного економічного середовища і високих ризиків, пов'язаних з війною, питання кредитування агропромислових підприємств є особливо актуальним. Важливим є також удосконалення механізмів кредитування з урахуванням сучасних викликів, що постають перед економікою України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кредитування агропромислових підприємств активно досліджуються у працях сучасних вітчизняних науковців.

Значимість аграрного сектору для державної економіки детально розкриває монографія «Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій»[36, с.60]. У дослідженні зазначається що Агропромисловий комплекс України є одним основних елементів формування експортних надходжень та забезпечення продовольчої бази. Автори також звертають увагу на те, що аграрна сфера виконує не лише виробничу, а й соціально-економічну функцію.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і прикладних аспектів кредитування аграрного сектору здійснили А. Білоченко [1, с.57], Т. Лункіна [2, с.57], О. Дудукалова [3, с.57], І. Томашук [4, с.57] та Л. Тулуш [5, с.57]. У їхніх дослідженнях значна увага приділяється питанням доступності кредитних ресурсів, пільгового кредитування та підвищення ефективності фінансового забезпечення аграрних підприємств. Попри наявність значної кількості наукових праць, залишаються недостатньо дослідженими питання адаптації кредитних механізмів до умов нестабільного економічного середовища.

Мета і завдання дослідження: дослідити економічну сутність кредитування агропромислових підприємств, ключові ризики та методи їх мінімізації, можливість кредитування агропромислового підприємства ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ».

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання*:

- дослідити економічну сутність кредитування та визначити його роль у забезпеченні безперервності виробничого циклу агропромислових підприємств;
- охарактеризувати сучасні форми та інструменти кредитування в аграрному секторі;
- визначити ключові кредитні ризики, притаманні сільськогосподарським виробникам, та вивчити методи їх мінімізації;
- проаналізувати успішний зарубіжний досвід кредитування агросектору та обґрунтувати можливості його адаптації до умов українського ринку;
- надати організаційно-економічну характеристику діяльності ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ», оцінивши її фінансовий стан та результати господарювання;
- здійснити аналіз складу, структури та динаміки джерел фінансування підприємства, а також оцінити ефективність використання залучених кредитних коштів;
- провести оцінку поточного кредитного навантаження ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» та розробити практичні рекомендації щодо вдосконалення процесу кредитування підприємства.

Об'єкт дослідження: процес кредитування підприємств агропромислового комплексу України в сучасних економічних умовах.

Предмет дослідження: економічні відносини, що виникають у процесі кредитування агропромислових підприємств в Україні.

Методи дослідження: у процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, а саме теоретичного узагальнення та системного аналізу для розкриття економічної сутності кредитування;

порівняльний аналіз для дослідження форм й інструментів кредитування та зарубіжного досвіду; економіко-статистичні методи для оцінки фінансового стану підприємства та ефективності використання кредитних ресурсів; метод фінансового аналізу для визначення рівня кредитного навантаження; графічний та табличний методи для наочного представлення результатів дослідження.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів полягає в узагальненні наукових підходів до визначення сутності кредитування агропромислових підприємств, систематизації кредитних ризиків та обґрунтуванні напрямів їх мінімізації. Запропоновані рекомендації можливо використовувати для вдосконалення процесу кредитування ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ», підвищення ефективності використання кредитних ресурсів та оптимізації фінансової діяльності підприємства. Окремі положення роботи можуть бути застосовані й до інших підприємств аграрного сектору.

Інформаційну базу дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних науковців з питань кредитування, нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані, фінансова звітність підприємства ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ», а також аналітичні матеріали та ресурси мережі Інтернет.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КРЕДИТУВАННЯ

АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Економічна сутність та роль кредитування в розвитку агропромислового комплексу

Аграрний сектор відіграє важливу роль у національній економіці, оскільки забезпечує виконання базової соціально-економічної функції - гарантування продовольчої безпеки держави. Саме сільське господарство формує значну частину внутрішнього ринку продовольства, сприяє збалансованому розвитку територій, підтримує зайнятість у сільській місцевості та виступає важливим джерелом валютних надходжень завдяки експорту аграрної продукції. Агропромисловий комплекс є одним із ключових елементів економічної безпеки країни, адже його стабільність забезпечує продовольчу незалежність, мінімізує соціально-економічні ризики та створює умови для довгострокового розвитку. У контексті сучасних глобальних викликів, наприклад, економічної нестабільності та воєнних факторів, значення аграрного сектору істотно посилюється. Разом із тим специфіка функціонування сільськогосподарських підприємств - сезонність виробництва, залежність від природних умов і коливання ринкових кон'юнктури обумовлює підвищену потребу у залученні фінансових ресурсів.

За таких умов кредитування є одним із ключових інструментів фінансового забезпечення діяльності аграрних підприємств. Банківські кредити виступають важливим джерелом формування як оборотного капіталу, необхідного для фінансування поточної діяльності, так і інвестиційних ресурсів, спрямованих на модернізацію виробництва та впровадження інновацій. Процес кредитування в агропромисловому комплексі має специфічний характер, що визначається

підвищеним рівнем ризиків, обмеженістю ліквідної застави, а також недостатнім рівнем прозорості фінансової діяльності окремих суб'єктів господарювання. Це зумовлює необхідність удосконалення механізмів взаємодії між банківськими установами та агровиробниками, розвитку методичних підходів до оцінювання кредитоспроможності позичальників, а також впровадження ефективних інструментів управління кредитними ризиками.

Попри значну кількість наукових досліджень у сфері кредитування сільськогосподарських підприємств, у сучасній економічній літературі відсутнє єдине, узагальнене трактування сутності банківського кредитування в аграрній сфері. Існуючі підходи, як правило, акцентують увагу лише на окремих характеристиках цього явища, що не дозволяє повною мірою розкрити його економічний зміст та роль у розвитку агропромислового комплексу. У зв'язку з цим виникає потреба у формуванні комплексного підходу до визначення сутності банківського кредитування аграрних підприємств, який би враховував галузеву специфіку, економічні умови функціонування та стратегічне значення кредитних ресурсів для забезпечення сталого розвитку АПК. Основні підходи до трактування поняття «банківське кредитування сільськогосподарських підприємств» узагальнено та систематизовано в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Узагальнення наукових підходів до трактування поняття «банківське кредитування сільськогосподарських підприємств»

Автор	Узагальнений зміст підходу до визначення
А. Ісаян, В. Сословський	Розглядають банківське кредитування як систему економічних взаємозв'язків, що виникають у процесі фінансового забезпечення суб'єктів агропромислового комплексу на засадах повернення коштів, платності, строковості, забезпеченості та цільового спрямування. Підкреслюється врахування специфічних умов функціонування аграрного виробництва.
А. Сомик	Трактує кредитування як сукупність економічних відносин, що формуються між банківськими установами та аграрними підприємствами у процесі надання кредитних ресурсів із урахуванням базових принципів кредитування, а також галузевих особливостей щодо визначення обсягів, строків, вартості кредиту та порядку його обслуговування.
А. Гула	Визначає банківське кредитування як комплекс взаємодій між кредиторами, фінансовими посередниками та позичальниками аграрного сектору, що охоплює різні організаційно-правові форми господарювання і спрямований на формування та ефективне використання капіталу з урахуванням впливу кредитних ресурсів на кінцеві результати діяльності.

Джерело: складено автором на основі [6-11]

Продовження таблиці 1.1

Автор	Узагальнений зміст підходу до визначення
П. Войниченко	Інтерпретує кредитування як цілісну систему, що базується на фундаментальних характеристиках кредиту, функціях банківських установ та відповідному механізмі кредитування, спрямованому на забезпечення процесу розширеного відтворення в аграрній сфері за підтримки держави.
П. Бечко, І. Томашук	Розглядають його як специфічну форму фінансових відносин, що передбачає надання банківських ресурсів сільськогосподарським виробникам для формування як основного, так і оборотного капіталу, з урахуванням значного впливу державного регулювання у цій сфері.

Джерело: складено автором на основі [6-11]

Проведене узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що існуючі трактування банківського кредитування сільськогосподарських підприємств, попри наявність спільних характеристик, відрізняються за своїм концептуальним наповненням. Спільною для більшості визначень є орієнтація на розкриття економічної природи кредитних відносин та дотримання базових принципів кредитування, однак відмінності проявляються у глибині врахування галузевої специфіки та ролі кредиту в розвитку агропромислового комплексу.

У монографії [36, с.60] кредитування розглядається як один із ключових інструментів розвитку агропромислового комплексу. Зазначається, що економічна сутність кредитування полягає в забезпеченні тимчасового перерозподілу фінансових ресурсів з метою підтримки безперервності виробничого процесу та інвестиційної діяльності аграрних підприємств.

На думку авторів І. Краснової, Л. Примостки та В. Лавренюка [37, с.60] зміна клімату впливає на сферу кредитування через трансформацію екологічних ризиків у фінансові і негативно відображається на платоспроможності клієнтів та цінності застави. Особливо це стосується аграрного сектору, оскільки стан врожаю, який необхідний для обслуговування кредитів, напряму залежить від погодних умов. А кліматичні катастрофи можуть пошкодити заставу, в ролі якої часто виступає техніка та об'єкти нерухомості, які знаходяться на відкритих земельних ділянках або полях.

У підході А. Ісаяна та В. Сословського акцент зроблено на класичному розумінні кредиту як системи економічних відносин, що функціонує на засадах

повернення, платності, строковості та забезпеченості [6, с.57]. Автори підкреслюють, що в аграрній сфері ці принципи набувають особливого змісту з огляду на вплив природно-кліматичних факторів, сезонність виробництва та підвищені ризики господарювання. Такий підхід можна охарактеризувати як нормативно-орієнтований, оскільки він зосереджується на дотриманні базових засад функціонування кредитного механізму з урахуванням галузевих особливостей.

Натомість підхід А. Гули [9, с.58] характеризується більш комплексним і системним баченням сутності банківського кредитування. У центрі уваги перебуває взаємодія різних суб'єктів аграрного сектору, а також вплив кредитних ресурсів на результати їх господарської діяльності. Автор підкреслює, що кредитування не обмежується лише процесом залучення фінансових ресурсів, а виступає важливим чинником формування та ефективного використання капіталу підприємств. Таким чином, у даному підході кредит розглядається як інструмент забезпечення розвитку агропромислового комплексу, що відображає його стратегічну роль у відтворювальних процесах галузі.

Аналізуючи функціональне призначення банківського кредиту в аграрному секторі, слід зазначити, що його базові функції загалом відповідають тим, які притаманні кредитуванню в інших галузях економіки. Це пояснюється універсальною економічною природою кредиту як інструменту руху та перерозподілу фінансових ресурсів.

Узагальнення наукових підходів дає змогу виокремити ключові функції банківського кредитування сільськогосподарських підприємств, серед яких провідне місце займають регулююча, перерозподільча, контрольна та стимулююча. Вони відображають здатність кредиту впливати на розподіл фінансових ресурсів, забезпечувати контроль за їх цільовим використанням, а також активізувати господарську діяльність суб'єктів аграрного виробництва.

Разом із тим специфіка агропромислового комплексу, що пов'язана з його стратегічним значенням для забезпечення продовольчої безпеки держави, обумовлює доцільність розширення традиційного підходу до класифікації функцій

кредиту. З огляду на це, поряд із загальними функціями, доцільно виокремлювати й спеціальні - соціальну та відтворювальну. Перша відображає вплив кредитування на підтримку зайнятості, розвиток сільських територій і підвищення рівня життя населення, тоді як друга пов'язана із забезпеченням безперервності виробничого процесу, оновленням ресурсного потенціалу та створенням умов для розширеного відтворення в аграрній сфері. Систематизацію функцій банківського кредиту, що реалізуються в агропромисловому комплексі, наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2 – Основні функції банківського кредитування у сільському господарстві

Функція	Зміст
Загальні	
Регулююча	Виявляється у здатності кредитного механізму оперативно збільшувати обсяг фінансових ресурсів в обігу за необхідності додаткового фінансування аграрного сектору. Через систему банківського кредитування держава та фінансові установи можуть спрямовувати кошти на пріоритетні напрями розвитку сільського господарства та підтримки ключових виробничих процесів.
Перерозподільча	Полягає у переміщенні тимчасово вільних фінансових ресурсів від фізичних та юридичних осіб до тих агропідприємств, які потребують додаткових інвестицій для забезпечення безперервності та ефективності виробничого процесу.
Контрольна	Передбачає систематичний нагляд з боку банків за цільовим використанням кредитних коштів, перевірку виконання умов кредитного договору на всіх стадіях фінансування. Особливе значення ця функція набуває у аграрному секторі через високий рівень сезонності, залежність виробництва від природно-кліматичних факторів та коливань ринкових цін, що підвищує ризики неповернення позик.
Стимулююча	Виявляється у формі економічного заохочення аграрних підприємств до підвищення ефективності діяльності, що забезпечує своєчасне погашення кредиту та сплату відсотків, а також сприяє отриманню прибутку та інвестуванню у розвиток виробництва.
Спеціальні	
Соціальна	Відображає соціальну складову банківського кредитування аграрного сектору, оскільки сприяє підтримці зайнятості у сільській місцевості, розвитку сільських територій та забезпеченню продовольчої безпеки. Кредити дозволяють підприємствам розширювати виробництво, створювати нові робочі місця та підтримувати розвиток соціальної інфраструктури.
Відтворювальна	Направлена на забезпечення безперервного та ритмічного процесу сільськогосподарського виробництва, що має виражену сезонну циклічність та залежить від кліматичних умов. Банківські кредити дозволяють підприємствам авансувати витрати на попередніх етапах виробництва, підтримуючи процес відтворення навіть у періоди тимчасового фінансового дефіциту.

Джерело: складено автором на основі [12-15]

Кредитування сільськогосподарських підприємств здійснюється на базі загальних принципів, притаманних фінансуванню суб'єктів інших галузей економіки, однак із урахуванням специфіки аграрної діяльності. До ключових принципів належать:

- Поверненість - підприємство зобов'язане повністю відшкодувати суму отриманого кредиту, що забезпечує фінансову дисципліну та стабільність банківської системи;
- Строковість - надання коштів здійснюється на заздалегідь визначений період, який фіксується у кредитному договорі та враховує виробничий цикл аграрного підприємства;
- Платність - позичальник сплачує не лише основну суму кредиту, а й процентну винагороду за користування позиковими коштами, що стимулює відповідальне використання ресурсів;
- Цільова спрямованість - кошти повинні використовуватися виключно на заявлені цілі, наприклад, закупівлю насіння, добрив, техніки, пального, оплату сезонних робіт або розвиток тваринництва. Дотримання цього принципу дозволяє підвищити ефективність виробництва та мінімізувати ризики неповернення позик, оскільки банк контролює відповідність витрат зазначеним цілям;
- Забезпеченість - надання кредиту здійснюється лише за наявності відповідного майнового або фінансового забезпечення, що знижує ризики неповернення для банківської установи [16, с.58].

Особливістю кредитування аграрного сектору є широкий спектр забезпечення: окрім традиційної застави у вигляді рухомого та нерухомого майна, активно використовуються специфічні активи, характерні для сільського господарства, такі як майбутній урожай, велика рогата худоба, майнові права та інші ресурси галузі.

Аграрне кредитування має ряд специфічних рис, зумовлених впливом природно-кліматичних факторів, сезонністю виробництва та особливостями організаційно-правових форм сільськогосподарських підприємств. Ці фактори

визначають умови надання кредитів і суттєво впливають на вибір їхніх форм та видів, а також на методику оцінки ризиків і забезпечення фінансової безпеки обох сторін [17, с.58].

Отже, банківське кредитування сільськогосподарських підприємств виступає ключовим інструментом забезпечення їх фінансової стабільності, інвестиційної активності та сталого розвитку. Його економічна суть полягає у створенні специфічних кредитних відносин між банківськими установами та аграрними виробниками, що спрямовані на задоволення сезонних потреб у фінансових ресурсах, підтримку безперервності виробничого циклу та стимулювання впровадження інноваційних технологій.

Особливістю такого кредитування є його тісний зв'язок із галузевими характеристиками АПК. Сільськогосподарські підприємства функціонують в умовах вираженої сезонності, значної залежності від природно-кліматичних факторів та тривалого виробничого циклу, що супроводжується підвищеним рівнем ризиків та низькою ліквідністю активів. Це обумовлює необхідність застосування адаптованих банківських механізмів фінансування, які враховують специфіку аграрної діяльності, зокрема використання сучасних інструментів, таких як аграрні розписки та державні програми підтримки.

1.2 Форми, види та інструменти кредитування агропромислових підприємств

Кредитування агропромислових підприємств реалізується через різноманітні форми та інструменти, які враховують специфіку діяльності галузі та її фінансові потреби. Одним із ключових аспектів є класифікація банківських кредитів за різними ознаками, що дозволяє більш чітко визначати їхні умови, цільове призначення та механізм використання. Такий підхід сприяє підвищенню ефективності фінансової підтримки аграрних суб'єктів господарювання та

оптимізації управління кредитними ризиками. У результаті систематизації видів кредитів створюється фундамент для вибору найбільш доцільних фінансових інструментів у конкретних виробничих ситуаціях. Варто зауважити, що банківський кредит має певну класифікацію за ознаками, яка допомагає краще

За термінами • Короткострокові • Середньострокові • Довгострокові	За забезпеченням • Забезпечені заставою • Гарантовані • З іншим забезпеченням • Незабезпечені (бланкові)	За ступенем ризику • Стандартні • Кредити з підвищеним ризиком
За методами надання • У разовому порядку • Згідно з відкритою кредитною лінією • Гарантійні	За способом погашення • Одноразово • На виплат • До завершення обумовленого терміну • З регресією платежів • Після закінчення обумовленого терміну	За типом позичальника • Надані юридичним особам • Надані ФОП

Рисунок 1.1 – Класифікація банківського кредитування агропромислових підприємств

Джерело: складено автором на основі [18]

розуміти сутність, умови та призначення кредитування (рис. 1.1)

У науковій практиці кредитні ресурси класифікують за строком користування, що дозволяє чіткіше визначати цільове призначення позики та її відповідність потребам агропідприємств. Виділяють короткострокові кредити - до одного року, призначені для покриття тимчасових фінансових труднощів у виробничому процесі; середньострокові до трьох років, що фінансують поточні господарські витрати та довгострокові понад три роки, які спрямовуються на формування основних фондів, наприклад, придбання техніки чи обладнання.

Залежно від забезпечення, кредити можуть бути гарантованими банком, майновими або фінансовими активами третіх осіб, а також надаватися під поруку

чи без забезпечення (бланкові кредити), що дозволяє гнучко адаптувати фінансування під конкретні потреби підприємства.

За ступенем ризику розрізняють стандартні позики, що гарантують своєчасне повернення, та кредити з підвищеним ризиком, які можуть надаватися без застави або позичальникам із поганою кредитною історією.

Метод надання кредиту може бути одноразовим, коли банк оцінює та видає позику на підставі конкретного пакета документів, або через відкриту кредитну лінію, що дозволяє підприємству використовувати кошти за потреби в межах погодженого ліміту. Також застосовуються гарантійні кредити, які передбачають зобов'язання банку надати позику в узгодженому обсязі та терміни за необхідності.

Щодо погашення, кредити можуть бути з одноразовим погашенням у визначений строк, поетапним (аналогічно графіку рівних платежів), з регресією платежів під поручительство третіх осіб або зі сплатою після закінчення строку договору. Крім того, за типом позичальника фінансові ресурси надаються як фізичним, так і юридичним особам, включаючи міжбанківські кредити, що забезпечує широкий спектр фінансових інструментів для розвитку агропромислового комплексу [18, с.58].

Форми кредитування агропромислових підприємств поділяються на грошові та товарні, кожна з яких має специфічне призначення й умови використання. Грошові кредити надаються у вигляді позикових коштів на рахунок підприємства та спрямовуються на покриття поточних витрат, придбання матеріалів, оплати праці та інвестиційних потреб. Вони можуть бути коротко-, середньо- та довгостроковими залежно від строку використання, що дозволяє узгоджувати фінансування з виробничим циклом агропідприємства. Гарантії повернення таких кредитів забезпечуються заставою майна, фінансовими активами або поручительством третіх осіб. Додатково грошові кредити можуть надаватися через відкриті кредитні лінії, що дозволяє підприємствам оперативно мобілізувати кошти за потреби.

Товарні кредити полягають у наданні агропідприємствам матеріально-технічних ресурсів замість грошових коштів, що включає насіння, добрива, техніку

та паливно-мастильні матеріали. Ця форма кредитування дозволяє забезпечити безперервність виробничого процесу під час нестачі власних фінансових ресурсів та зменшує ризики знецінення грошових коштів. Повернення товарних кредитів здійснюється зазвичай у натуральній формі або через еквівалентну грошову суму після реалізації продукції. Банк або постачальник контролює цільове використання ресурсів, що забезпечує ефективність витрат і мінімізує ризики неповернення. Товарні кредити особливо актуальні для сезонного виробництва, коли потреби у матеріалах і ресурсах концентровані у короткі проміжки часу.

Окремою формою кредитування є інвестиційні кредити, які спрямовані на придбання та модернізацію основних фондів, будівництво сільськогосподарських об'єктів та впровадження інноваційних технологій. Вони зазвичай надаються на середньо- або довгостроковий період із жорстким контролем за цільовим використанням коштів. Застава та гарантії повернення таких кредитів включають рухоме та нерухоме майно підприємства, майбутній урожай або майнові права. Інвестиційні кредити сприяють підвищенню продуктивності, розширенню виробничих потужностей і зміцненню конкурентоспроможності агропідприємств. Використання цих форм кредитування забезпечує комплексне фінансове забезпечення розвитку агропромислового комплексу та зниження ризиків фінансової нестабільності [19, с.58].

Сьогодні український ринок кредитування сільськогосподарських підприємств залишається недостатньо розвиненим через обмежену інституційну базу, малу кількість фінансових продуктів та відсутність ефективних законодавчих механізмів, що гарантують захист майнових інтересів учасників кредитних угод. Така ситуація призводить до того, що банки частіше працюють із стандартними фінансовими інструментами, що не завжди відповідають потребам аграрного сектору, і як наслідок скорочується обсяг фінансування сільськогосподарського виробництва [20, с.59]. Одним із сучасних інструментів стимулювання кредитування агровиробників стала державна програма пільгового кредитування «5-7-9», започаткована на початку війни. Вона забезпечує мікро- та малий бізнес доступом до кредитів до 90 млн грн під річну ставку 5-9%, залежно від категорії

позичальника та виду кредиту. Станом на кінець травня 2024 року більше ніж 14,5 тис. аграрних підприємств із усіх регіонів України скористалися цією програмою, отримавши кредити на суму понад 67 млрд грн [20, с.59].

Крім державних ініціатив, важливим інструментом підтримки агросектору є міжнародні фінансові проєкти, зокрема співпраця зі Світовим банком у рамках програми, яка діяла з грудня 2023 по вересень 2025 року «Екстреного проєкту надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)», що дозволила додатково залучити 500 млн доларів на кредитування агропідприємств. Такі інструменти розширюють можливості отримання ресурсів для поточного виробництва та інвестицій, одночасно зменшуючи фінансові ризики для банків [30, с.60].

Окремо варто виділити Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, який забезпечує фінансові гарантії для малих і середніх агровиробників із земельним фондом до 500 га. Фонд покриває до 50% можливого непогашення позики, що дозволяє значно підвищити доступність фінансування та стимулює банки надавати кредити більш ризикованим, але перспективним підприємствам. Завдяки таким інструментам кредитування агропромислових підприємств стає більш гнучким, цільовим та здатним враховувати специфіку виробничих циклів і сезонність аграрного виробництва.

У сучасному правовому полі України важливе значення набуває новий фінансовий інструмент для підтримки сільськогосподарського виробництва - аграрні ноти, передбачені Законом України «Про аграрні ноти» від 22 лютого 2024 р. № 3586-IX [21, с.59]. Закон набрав чинності з 1 січня 2025 року та відкриває додаткові можливості для кредитування агропідприємств, одночасно не змінюючи порядок використання аграрних розписок, які успішно застосовуються з 2013 року. За час дії аграрних розписок було оформлено понад 7,7 тис. документів на загальну суму 46,1 млрд грн, і цей досвід став підґрунтям для запровадження аграрних нот. Згідно із законодавством, обіг аграрних нот регулюватиметься Конституцією України, Цивільним кодексом та низкою спеціалізованих законів, що визначають порядок функціонування ринків капіталу та сільськогосподарської продукції.

Аграрна нота визначається як неемісійний цінний папір, що засвідчує безумовне зобов'язання боржника перед кредитором, забезпечене заставою, щодо поставки сільськогосподарської продукції або сплати грошових коштів відповідно до умов, визначених цим документом. Їх класифікація наведена на рис. 1.2. Впровадження аграрних нот дозволяє формалізувати фінансові відносини між банками, агропідприємствами та іншими учасниками ринку, створюючи прозору та надійну систему забезпечення повернення кредитів.

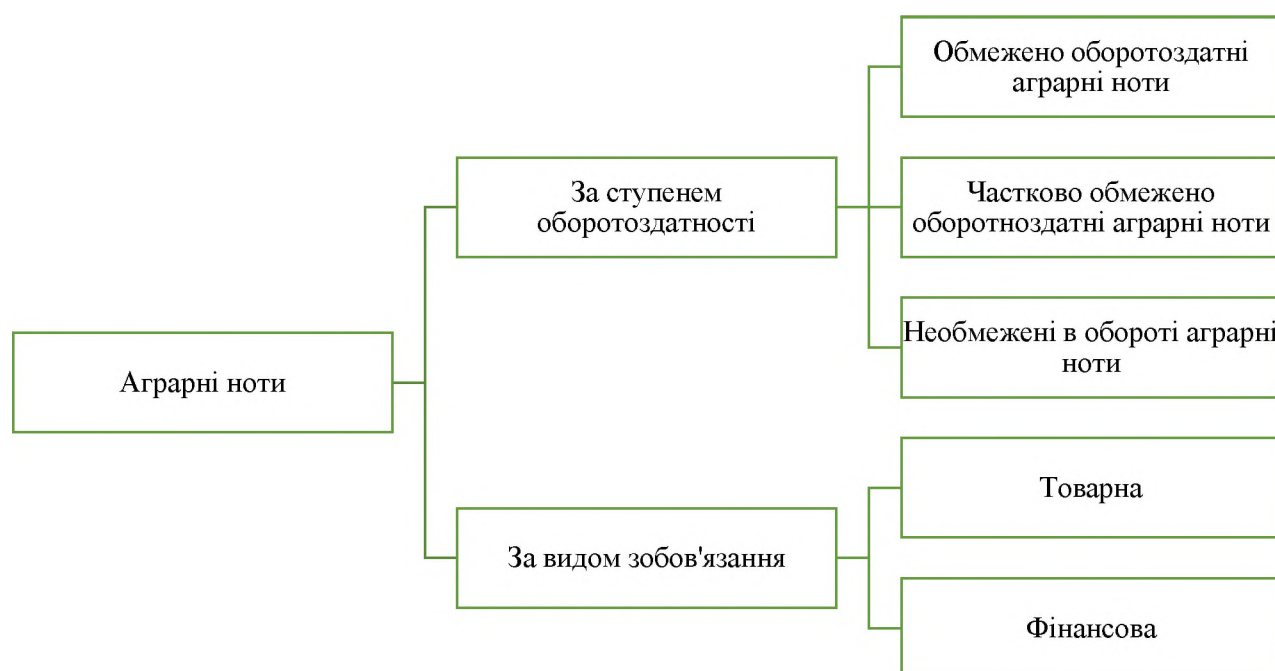

Рисунок 1.2 – Види аграрних нот згідно з Законом України "Про аграрні ноти"

Джерело: складено автором на основі [21]

Низька популярність аграрних нот на поточному етапі зумовлена насамперед їх новизною та відсутністю сформованої практики використання. Ринок лише починає адаптуватися до цього інструменту, а агровиробники потребують додаткових роз'яснень щодо роботи з електронним реєстром і механізмів застосування нот. Триває процес технічного доопрацювання та інтеграції з державними реєстрами, що також уповільнює їх широке впровадження. Аграрії переважно орієнтуються на звичні та перевірені інструменти фінансування, що знижує інтерес до нових рішень. Важливим стримуючим фактором залишається

і відсутність достатньої кількості успішних кейсів, які могли б підвищити довіру до інструменту [31, с.60].

У результаті за перший рік функціонування аграрні ноти використовувалися лише обмежено та фактично у тестовому режимі. Практичні приклади їх застосування були поодинокими і відбувалися переважно в межах окремих аграрних груп, зокрема «Агропросперіс». Це свідчить про те, що інструмент поки що не вийшов на відкритий ринок і не набув широкого розповсюдження серед агровиробників. Додатковим обмеженням є те, що аграрні ноти наразі не інтегровані повноцінно в банківську систему, зокрема не використовуються як забезпечення для кредитування. Через це потенціал їх застосування залишається частково нереалізованим. Такі фактори формують стриманий попит на новий фінансовий інструмент [31, с.60].

Важливо зазначити, що аграрні ноти розглядаються як перспективний інструмент розвитку фінансування агросектору в середньостроковій перспективі, тобто на 2-3 роки. Важливу роль відіграє розвиток інфраструктури, а також підвищення обізнаності учасників ринку. Інтеграція з банківським сектором може суттєво розширити можливості застосування аграрних нот. За наявності цих умов інструмент має потенціал перейти від тестового використання до масового. Нинішня низька популярність є радше етапом становлення, ніж свідченням неефективності інструменту.

Розглянемо детальніше класифікацію аграрних нот за різними критеріями. За ступенем оборотоздатності аграрні ноти поділяються на три категорії. По-перше, обмежено оборотоздатні ноти, які не можуть передаватися іншим особам, окрім випадків правонаступництва, спадкування або на підставі публічно-правових актів, наприклад, у разі націоналізації чи реквізиції. По-друге, частково обмежено оборотоздатні ноти, торгівля якими на організованих ринках капіталу регламентується, а передача передбачає солідарну відповідальність кредиторів або поруку. По-третє, необмежені в обороті ноти перебувають у вільному обігу, без будь-яких обмежень на торгівлю та без солідарної відповідальності кредиторів.

Контроль за дотриманням ступеня оборотоздатності аграрних нот здійснюється Центральним депозитарієм цінних паперів у межах депозитарного обліку, а відповідальність за правильність їх обігу покладається на депозитарні установи. Наступним критерієм класифікації є вид зобов'язання боржника, який визначає предмет виконання ноти. Виділяють товарні аграрні ноти, що закріплюють обов'язок боржника здійснити поставку конкретної сільськогосподарської продукції з визначенням її виду, кількості, якості, строків і місця доставки. Фінансові аграрні ноти встановлюють безумовне грошове зобов'язання, яке може бути фіксованим або обчислюватися за спеціальною формулою з урахуванням ціни продукції, валютного курсу або інших показників.

Структурно кожна аграрна нота складається з основної та виконавчої частин. Ключова різниця між товарами та фінансовими нотами полягає у предметі зобов'язання: для товарної ноти це поставка продукції, а для фінансової - сплата коштів у безготівковій формі. Фінансові аграрні ноти передбачають точний порядок виконання грошового зобов'язання та визначаються як сума, що підлягає сплаті у конкретну дату або розраховується за формулою, зазначеною у документі. Така класифікація дозволяє чітко регламентувати фінансові та матеріальні зобов'язання між позичальником і кредитором, забезпечуючи прозорість та надійність аграрного кредитування.

Аграрні розписки є щеодним із ключових інструментів фінансування в аграрному секторі. Згідно з чинним законодавством, аграрна розписка визначається як документ товаророзпорядчого характеру, який підтверджує безумовне зобов'язання боржника, забезпечене заставою, здійснити постачання сільськогосподарської продукції або провести грошовий розрахунок на заздалегідь визначених умовах [32, с.60].

У нормативно-правовому полі аграрні розписки класифікуються на два основні види: товарні та фінансові. Товарні аграрні розписки передбачають обов'язок боржника поставити відповідну сільськогосподарську продукцію у встановлені строки, тоді як фінансові зобов'язують здійснити оплату узгодженої суми коштів. У банківській практиці найбільш поширеним є використання саме

фінансових аграрних розписок, оскільки вони безпосередньо пов'язані з грошовими розрахунками [32, с.60].

Моделі застосування аграрних розписок у діяльності банківських установ формуються з урахуванням специфіки їхньої роботи, внутрішніх процедур та підходів до управління ризиками. Найбільш поширені варіанти використання цього інструменту відображаються у відповідних схемах та можуть відрізнятися залежно від організації кредитного процесу (рис. 1.3).

Рисунок 1.3 – Основні підходи до використання аграрних розписок у банківській діяльності

Джерело: складено автором на основі [32]

У разі використання аграрної розписки для виконання зобов'язань за кредитним договором правовідносини між банком і позичальником регулюються як самим кредитним договором, так і фінансовою аграрною розпискою (ФАР). При цьому сума зобов'язання, зафіксована в аграрній розписці, відповідає сумі кредиту, а сама ФАР відображається в обліку банку як актив. Після отримання врожаю позичальник виконує свої зобов'язання за розпискою, а банк, у свою чергу, зараховує це як погашення відповідної частини кредитної заборгованості. Після завершення розрахунків на документі робиться відмітка про виконання, і він

повертається боржнику. Такий підхід дозволяє поєднати інструмент аграрної розписки з класичним кредитуванням.

Якщо ж фінансова аграрна розписка використовується саме як інструмент забезпечення виконання кредитного зобов'язання, вона виступає додатковою гарантією для банку. У цьому випадку між сторонами також укладається кредитний договір, а ФАР оформлюється окремо як забезпечення. Як правило, сума, зазначена в аграрній розписці, дорівнює або перевищує розмір кредиту, що дозволяє покрити можливі ризики. У разі перевищення забезпечення над сумою позики різниця підлягає поверненню позичальнику після виконання ним своїх зобов'язань. Водночас така розписка обліковується банком на позабалансових рахунках як предмет застави, а не як безпосередній актив.

Окремою є модель застосування фінансової аграрної розписки із використанням механізму новації. У ситуації, коли позичальник не виконує своїх зобов'язань, банк має право змінити характер зобов'язання, перевівши розписку з позабалансового обліку на баланс. Після цього може розпочинатися процедура позасудового стягнення, передбачена законодавством. Одночасно здійснюється врегулювання різниці між сумою боргу за кредитом і сумою, визначеною у розписці. Після завершення всіх процедур кредитор зобов'язаний повернути оригінал аграрної розписки боржнику. Така модель підвищує рівень захищеності банку, але водночас передбачає більш складний механізм реалізації [32, с.60].

Порівняльні характеристики аграрних нот та аграрних розписок узагальнено в таблиці 1.3

Таблиця 1.3 – Порівняння аграрних нот і аграрних розписок

Критерій	Аграрна розписка	Аграрна нота
Економічна сутність	Документ товаророзпорядчого характеру	Фінансовий інструмент у формі цінного папера
Форма існування	Паперовий документ, що підлягає нотаріальному посвідченню	Виключно електронна форма
Об'єкт забезпечення	Майбутній урожай	Майбутня сільськогосподарська продукція, включаючи продукцію тваринництва; можливе додаткове забезпечення

Джерело: складено автором на основі [21;32;33]

Продовження Таблиці 1.3

Критерій	Аграрна розписка	Аграрна нота
Система обліку та обіг	Облік у спеціалізованому реєстрі, обмежені можливості передачі та відсутність широкого ринку обігу	Облік у депозитарній системі, можливість обігу на організованих ринках капіталу, у тому числі за участю нерезидентів
Використання як застави	Як предмет застави може виступати лише фінансова розписка	Може використовуватися як повноцінний об'єкт застави
Механізм стягнення	Виконавчий напис нотаріуса з подальшою передачею на виконання	Електронна виписка з реєстру передається до системи виконавчих документів

Джерело: складено автором на основі [21;32;33]

Принципова різниця між цими інструментами полягає в їхній економічній природі та функціональних можливостях. Аграрна нота виступає повноцінним фінансовим інструментом, який має властивості цінного папера, забезпечує ширший обіг і відкриває доступ до ринків капіталу. Натомість аграрна розписка залишається більш вузькоспеціалізованим інструментом, орієнтованим на забезпечення виконання зобов'язань під заставу майбутньої продукції. Запровадження аграрних нот можна розглядати як етап еволюції фінансових механізмів у аграрному секторі, спрямований на підвищення прозорості та ефективності фінансування.

Разом із тим для повноцінного розвитку як аграрних нот, так і аграрних розписок необхідним є подальше вдосконалення нормативно-правової бази та її узгодження з міжнародними стандартами. Це створить передумови для активнішого залучення інвестицій і розширення інструментарію фінансування агросектору. У стратегічних документах розвитку фінансової системи України також передбачено подальшу цифровізацію цих інструментів, зокрема впровадження електронних форматів розписок.

На сьогодні аграрні розписки використовуються обмеженим колом банківських установ, серед яких АТ «ПУМБ», АТ «ОТП Банк» та АТ «АГРОПРОСПЕРІС БАНК». Частка банківського сектору у загальній кількості оформлених розписок у 2024 році становила близько 16%. Варто зазначити, що саме АТ «АГРОПРОСПЕРІС БАНК» став першим банком в Україні, який здійснив

фінансування агровиробника із застосуванням аграрної ноти, про що йшлося попередньо.

Отже, кредитування агропромислових підприємств характеризується різноманітністю форм, видів та фінансових інструментів, що забезпечують ефективне функціонування аграрного сектору. У межах наукової класифікації виділяються кредити за строком користування, способом надання, типом забезпечення та категорією позичальника, що дозволяє пристосовувати фінансові механізми до специфіки сільськогосподарського виробництва. Значну роль відіграють сучасні інструменти кредитування, зокрема аграрні розписки та аграрні ноти, які підвищують доступність фінансування та зменшують ризики для кредиторів. Аналіз існуючих форм і видів кредитування підтверджує необхідність державної підтримки та удосконалення нормативно-правової бази для забезпечення стабільності аграрного фінансування. Таким чином, системне використання різноманітних кредитних інструментів сприяє оптимізації фінансових потоків, стимулюванню інвестиційної активності та сталому розвитку агропромислових підприємств.

1.3 Кредитні ризики в агропромисловому секторі та підходи до їх мінімізації

Сучасна система кредитування аграрного сектору, попри здійснені протягом останнього десятиліття реформи, залишається недостатньо адаптованою до потреб сільськогосподарських виробників, що зумовлює обмежений доступ підприємств до фінансових ресурсів. Банки демонструють невисоку зацікавленість у наданні кредитів, особливо довгострокових, що супроводжується високими процентними ставками та ризиком неповернення позик через неефективне використання отриманих коштів. Крім того, складна макроекономічна та політична ситуація, нестабільність державних інститутів, низький рівень гарантій для

інвесторів і високі ризики коротко- та довгострокових вкладень суттєво обмежують залучення внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. Однією з ключових проблем для банків є вибір об'єктів кредитування на основі аналізу ризиків, оскільки кредитні ресурси не можуть повністю замінити власні фінансові надходження аграрних підприємств для формування оборотного та основного капіталу.

Особливу увагу слід приділити специфічним ризикам кредитування сільськогосподарських підприємств, які зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. До об'єктивних факторів належать сезонність виробництва, залежність від природно-кліматичних умов, стихійні лиха, посухи та географічна віддаленість, тоді як суб'єктивні - це незавершеність реформ, помилки у їх проведенні, кризовий стан підприємств та низька ліквідність їхніх балансів. Специфіка функціонування аграрної галузі включає труднощі зі збутом продукції, невідповідність короткострокових фінансових ресурсів банку до довгострокових потреб підприємств, затримки у надходженні виручки, а також обмеження в забезпеченні кредитів ліквідною заставою.

У комплексі ці фактори формують високий рівень кредитних ризиків, що проявляється у фінансовій нестабільності позичальників, низькій прибутковості банківських операцій у агросекторі та значній ймовірності неповернення позик. Для мінімізації цих ризиків необхідне застосування комплексного підходу, який включає страхування ризиків, використання сучасних фінансових інструментів, таких як аграрні розписки та аграрні ноти, державні програми часткового гарантування кредитів, а також підвищення ефективності внутрішнього та зовнішнього контролю використання позикових коштів. Водночас стратегічним завданням залишається підвищення фінансової грамотності аграрних підприємств, удосконалення нормативно-правової бази та впровадження інноваційних кредитних механізмів, які враховують сезонність та специфіку агровиробництва [23, с.59].

Одним із ключових факторів ризику при кредитуванні агропромислових підприємств є ймовірність зниження ліквідності заставного майна, що обмежує

здатність банку компенсувати збитки у разі невиконання позичальником фінансових зобов'язань. Ліквідність застави прямо визначає рівень фінансової безпеки кредитної операції, а її зниження може спричиняти серйозні втрати для кредитодавця та підвищувати загальний ризик портфеля аграрних позик. Джерелами зниження ліквідності можуть бути як природні та технічні чинники, так і соціально-економічні або форс-мажорні обставини, що потребує комплексного підходу до оцінки заставних об'єктів перед наданням кредиту. Аналіз факторів зменшення ліквідності дозволяє банкам більш обґрунтовано визначати умови забезпечення позик та прогнозувати можливі втрати у разі невиконання позичальником своїх зобов'язань (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Основні чинники зниження ліквідності заставного майна агропромислових підприємств

Вид застави	Ключові причини зниження ліквідності
Поточний та майбутній урожай	Несприятливі погодні умови, атаки шкідників, наслідки воєнних дій
Поголів'я худоби	Виникнення епідемій, неналежний догляд, зниження продуктивності
Техніка та обладнання	Поломки, пошкодження та втрата первісної вартості під час експлуатації, крадіжки
Об'єкти нерухомості (склади, елеватори, ферми)	Недбале утримання, руйнування внаслідок військових конфліктів
Товарні запаси	Порушення умов зберігання, втрати через крадіжки, зниження якості
Земельні ресурси	Вичерпання родючості, порушення сівозмін, негативний вплив воєнних дій

Джерело: складено автором на основі [24;25]

У разі погіршення технічного стану або зниження ринкової вартості предмету застави банк отримує право вимагати дострокового погашення кредиту або заміни забезпечення, що створює значний фінансовий тиск на агропромислові підприємства. Такі дії можуть істотно погіршити ліквідність компанії, обмежити її фінансові ресурси для ведення виробничої діяльності та ускладнити виконання поточних кредитних зобов'язань. Для зменшення ймовірності настання подібних негативних сценаріїв банківські установи застосовують комплексний підхід, який включає страхування заставного майна від ризиків пошкодження чи втрати,

регулярний контроль за станом і використанням забезпечення, а також диверсифікацію кредитного портфеля через формування пулу активів, що підвищує стабільність відшкодування за позиками. Окрім цього, практикуються методи перевірки платоспроможності позичальника, застосування фінансових інструментів із державними гарантіями та укладання договорів із додатковими поручителями або страховими компаніями.

Стратегічна значимість агропромислового комплексу для національної економіки зумовлена його роллю у забезпеченні продовольчої безпеки, формуванні експортного потенціалу та підтриманні виробничих ланцюгів у суміжних галузях. Утім, діяльність аграрних підприємств у сучасних умовах ускладнюється через високий рівень невизначеності на ринку, коливання цін на сільськогосподарську продукцію, а також вплив воєнного стану та супутніх ризиків на територіях, прилеглих до бойових дій. Особливо вразливими до фінансових ризиків залишаються малі та середні підприємства, які мають обмежений доступ до довгострокових кредитів, недостатньо сформовану ліквідну заставу та високі витрати на підтримку виробничого процесу. У цих умовах ризик втрати вартості заставного майна набуває особливої актуальності, оскільки його знецінення може призвести до ланцюгового ефекту невиконання фінансових зобов'язань.

Для підвищення стійкості кредитної системи в аграрному секторі банки та державні установи впроваджують додаткові механізми мінімізації ризиків. Серед них виділяють застосування страхових продуктів, що покривають збитки від стихійних явищ, пожеж, епідемій або військових дій, а також використання фінансових інструментів із забезпеченням у вигляді державних гарантій, аграрних нот і аграрних розписок. Окрім того, ефективним заходом є постійний моніторинг фінансового стану підприємств, оцінка рентабельності діяльності та своєчасне коригування кредитних умов відповідно до поточних ризиків. Такі підходи дозволяють знизити вплив зовнішніх та внутрішніх загроз, забезпечити більш стабільний оборот кредитних ресурсів та підвищити довіру банків до аграрних позичальників. Застосування комплексного ризик-менеджменту сприяє

формуванню стійкого фінансового середовища для агропромислових підприємств навіть у складних економічних і воєнних умовах.

У цілому, незважаючи на численні ризики, агропромисловий сектор демонструє високу адаптивність та здатність виконувати покладені на нього функції. Поєднання сучасних кредитних інструментів, страхових механізмів і державної підтримки дозволяє мінімізувати негативні наслідки для підприємств, підвищити ефективність використання кредитних ресурсів та зберегти стійкість сільськогосподарського виробництва. Цей комплексний підхід сприяє підтримці аграрного бізнесу в умовах нестабільності та забезпечує довгострокову перспективу розвитку галузі, що є критично важливим для економіки країни.

1.4 Зарубіжний досвід кредитування агропромислових підприємств та можливості його адаптації в Україні

Вдосконалення системи кредитних відносин в агропромисловому секторі України потребує врахування позитивного досвіду зарубіжних країн, що дозволяє мінімізувати потенційні проблеми при впровадженні нових фінансових механізмів. При цьому надзвичайно важливо адаптувати ці практики до особливостей українського земельного устрою, структури власності та нормативно-правової бази, яка визначає кредитні відносини в країні. Досвід розвитку аграрного кредитування у країнах, що розвиваються, таких як Туніс і Індонезія, демонструє, що ефективність фінансової підтримки сільського господарства значною мірою залежить від організації кооперативних структур на місцевому рівні, які об'єднують невеликі кредитні спілки і дозволяють акумулювати ресурси для надання довгострокових позик. Запровадження аналогічних кооперативних банків в Україні могло б забезпечити більш рівномірний доступ до фінансування для малих і середніх агропідприємств, створити механізм добровільного об'єднання

спілок для збільшення фінансової надійності та розширити обсяг активних кредитних операцій через приріст пасивів. Для українських умов важливим є визначення чітких правил участі у таких об'єднаннях, встановлення механізмів державної підтримки та регуляторного супроводу, що гарантуватиме стабільність і прозорість роботи кооперативних структур.

Французький досвід показує ефективність приватних банків у сфері аграрного кредитування, що функціонують у триступеневій системі, яка включає місцеві, регіональні та національні «каси» - кредитні кооперативи на пайових засадах. Така модель дозволяє охопити широку мережу виробників сільськогосподарської продукції, концентрувати фінансові ресурси та надавати кредити на значні суми, що є критично важливим для розвитку капіталоемного аграрного виробництва. В Україні аналогічну систему можна адаптувати шляхом створення регіональних кооперативних банків, які об'єднуватимуть місцеві кредитні спілки та надаватимуть стандартизовані фінансові продукти для агропідприємств різного масштабу. Такий підхід дозволив би українським банкам знизити кредитні ризики за рахунок диверсифікації кредитного портфеля та контролю за станом позичальників, а також сприяв би формуванню довгострокових партнерських відносин між фінансовими установами та агровиробниками [26, с.59]. Крім того, імплементація цього досвіду може передбачати запровадження системи місцевих кас із автономним управлінням та спільною централізованою політикою регіонального та національного рівня, що дозволить акумулювати ресурси для фінансування великих інвестиційних проектів у сільському господарстві.

Приклади роботи французьких кооперативних банків, таких як «Crédit Agricole», який об'єднує понад 3000 місцевих кас і є універсальною кредитною установою з широким спектром фінансових послуг для агросектору, свідчать про ефективність комплексної системи управління кредитами та контролю ризиків. Для українського АПК адаптація такої моделі передбачає розвиток мережі регіональних фінансових платформ, що координуватимуть діяльність локальних кредитних спілок, забезпечуватимуть стандартизовану оцінку

кредитоспроможності позичальників та впровадження сучасних методів страхування та моніторингу застави. Крім того, впровадження інформаційних систем для управління кредитним портфелем, запозичених із практики розвинених країн, дозволить українським кооперативам оперативно реагувати на зміни ринкових умов, зменшувати кредитні ризики та підвищувати ефективність використання ресурсів. Важливо, що адаптація такого досвіду має відбуватися поступово, з урахуванням місцевих економічних, соціальних та правових умов, що забезпечить стійкий розвиток агропромислових підприємств та їхню інтеграцію у національну фінансову систему [27, с.59]. Застосування таких комплексних підходів сприятиме не лише покращенню доступу агровиробників до кредитних ресурсів, а й формуванню стабільного, прозорого та ефективного механізму фінансування аграрного сектору України.

Особливу увагу слід приділити структурі аграрного кредитування, що склалася в Німеччині. Подібно до французької системи, тут функціонує триступенева мережа кооперативних банків, де на нижньому рівні розташовані локальні кредитні спілки, які виступають пайовиками регіональних кооперативних банків другого рівня. Вищий рівень представлений центральним кооперативним банком, який координує діяльність регіональних установ, здійснює контроль ризиків і забезпечує стабільність фінансових потоків. Такі банки є універсальними кредитними установами та надають широкий спектр позик для аграрного сектору, включно з довгостроковими інвестиційними кредитами та кредитами на поповнення оборотного капіталу [28, с.59]. На відміну від Франції, у Німеччині державні ощадні каси також активно беруть участь у фінансуванні сільського господарства, що дозволяє поєднувати приватні та державні ресурси та знижувати загальний ризик кредитування.

Не менш цінним є досвід Індонезії, де функціонує спеціалізований банк сільськогосподарського розвитку, що перебуває у державній власності та орієнтований на обслуговування малих фермерів і мікропідприємств. Основною особливістю цього банку є застосування бонусних програм і стимулів для постійних і добросовісних клієнтів, що підвищує їхню фінансову дисципліну та

зменшує ймовірність неповернення кредитів. Додатково банк використовує принцип диверсифікації, обслуговуючи не лише агропідприємства, а й інших позичальників - фізичних та юридичних осіб з різних секторів економіки. Завдяки широкій мережі філій, що охоплює практично всі населені пункти з населенням понад 2 тис. осіб, установа забезпечує постійний приплив ресурсів і стабільні доходи навіть у періоди економічних криз. Подібний підхід демонструє, що спеціалізований банк не повинен обмежуватися вузьким сегментом аграріїв, а навпаки, має залишатися універсальним і комерційно самодостатнім, що знижує залежність від політичного впливу і дозволяє діяти ефективно.

Аналогічні моделі існують у Тунісі, де банк сільськогосподарського розвитку також функціонує як універсальна фінансова установа з стабільною прибутковістю та широким спектром послуг. Для адаптації цього досвіду в Україні доцільно створити державні або регіональні аграрні банки, що об'єднуватимуть мережу локальних кредитних спілок та забезпечуватимуть доступ до кредитних ресурсів у всіх областях країни. Важливо, щоб українські банки впроваджували принцип диверсифікації портфеля, обслуговуючи як аграрні підприємства, так і інші суб'єкти економіки, що дозволить підтримувати стабільність фінансових потоків у кризові періоди. Крім того, слід передбачити стимули для постійних і відповідальних позичальників, а також використання сучасних методів страхування і моніторингу застави для мінімізації кредитних ризиків. Така адаптована система може стати основою для створення ефективного механізму фінансування АПК в Україні, який поєднуватиме принципи комерційного розрахунку, прозорості та надійності, одночасно сприяючи розвитку малого та середнього агробізнесу у всіх регіонах країни [29, с.60].

Аналіз державних заходів підтримки кредитування аграрних підприємств дозволяє виділити три основні групи механізмів, які можуть бути ефективно адаптовані в Україні.

Першу групу становлять прямі фінансові інструменти, що передбачають індивідуальне виділення коштів або компенсацію певної частки відсоткової ставки за кредитами, які отримують окремі агропідприємства. В умовах українського АПК

це може включати спеціальні державні програми субсидування відсоткових ставок для малих і середніх фермерських господарств, що сприятиме зниженню вартості кредитних ресурсів і поліпшенню доступу до фінансування.

Другу групу формує підтримка кредитних установ, які надають позики аграрним підприємствам. Це реалізується через пільгове кредитування самих банків, зниження норм обов'язкових резервів та надання гарантій за кредитами, виданими агровиробникам. В українських умовах такий підхід може включати стимулювання банківських структур до збільшення частки аграрних кредитів у їхніх портфелях, впровадження державних програм часткового гарантування позик, а також створення преференцій для фінансових установ, які активно фінансують стійкі та стратегічно важливі агропідприємства.

Третю групу заходів складають спеціалізовані кредитні установи, створені з метою обслуговування аграрного сектору з урахуванням його низької рентабельності та високого ризику. Такі банки чи фінансові кооперативи забезпечують індивідуальний підхід до клієнтів, контроль за використанням державних ресурсів та спрямування позик на стратегічно важливі напрямки. Для України це означає необхідність формування регіональних аграрних банків або кредитних кооперативів, які б об'єднували локальні спілки фермерів і надавали комплексну фінансову підтримку на всіх етапах виробничого циклу, забезпечуючи при цьому прозорість використання державних коштів і стабільність фінансової системи АПК.

Таким чином, імплементація цих трьох груп заходів в українській аграрній сфері дозволяє створити збалансовану систему кредитування, що враховує специфіку вітчизняного ринку, забезпечує зниження фінансових ризиків для банків і фермерів, а також підвищує загальну ефективність агропромислового комплексу. Водночас подібна модель сприятиме розвитку малих і середніх підприємств, зменшенню залежності від зовнішніх інвестицій і формуванню стійкого фінансового середовища в аграрному секторі країни.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КРЕДИТУВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ»

ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» є сільськогосподарським підприємством, що здійснює виробничу діяльність у галузі рослинництва та тваринництва. Підприємство функціонує на території Дніпропетровської області та має багатoproфільну структуру господарювання, що забезпечує диверсифікацію джерел доходу. Для узагальнення основних відомостей про підприємство доцільно навести його загальну характеристику (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Загальна характеристика ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ»

Показник	Характеристика
Повна назва	ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ АГРОФІРМА «ОБРІЙ»
Адреса	53631, Україна, Покровський р-н, Дніпропетровська обл., село Коломійці, вул. Набережна, буд. 38
Дата заснування	29.12.1999
Директор	Головко Віталій Миколайович
Код ЄДРПОУ	30699170
Статутний капітал	9 000 грн
Основний вид діяльності	01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур
Інші види діяльності (КВЕД)	01.41 Розведення великої рогатої худоби молочних порід; 01.42 Розведення іншої великої рогатої худоби та буйволів; 01.45 Розведення овець і кіз; 01.46 Розведення свиней; 10.11 Виробництво м'яса; 10.13 Виробництво м'ясних продуктів; 10.41 Виробництво олії та тваринних жирів

Джерело: складено автором на основі [34-35]

ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» є підприємством із тривалим періодом функціонування, що свідчить про його стабільність на ринку. Основна діяльність підприємства зосереджена на вирощуванні зернових культур, що є базовою галуззю аграрного сектору. Водночас наявність додаткових видів діяльності у сфері тваринництва та переробки продукції вказує на диверсифікований характер господарювання. Це дозволяє підприємству більш ефективно використовувати наявні ресурси та знижувати ризики, пов'язані з коливаннями ринку. Невеликий розмір статутного капіталу може свідчити про обмеженість власних фінансових ресурсів, однак тривалий період діяльності підтверджує здатність підприємства забезпечувати свою економічну життєздатність.

Організаційна структура ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» побудована за функціональним принципом управління, що передбачає розподіл обов'язків між окремими підрозділами відповідно до їх спеціалізації. Такий підхід забезпечує чітку координацію діяльності підприємства та ефективний контроль за виконанням управлінських рішень (рис. 2.1).

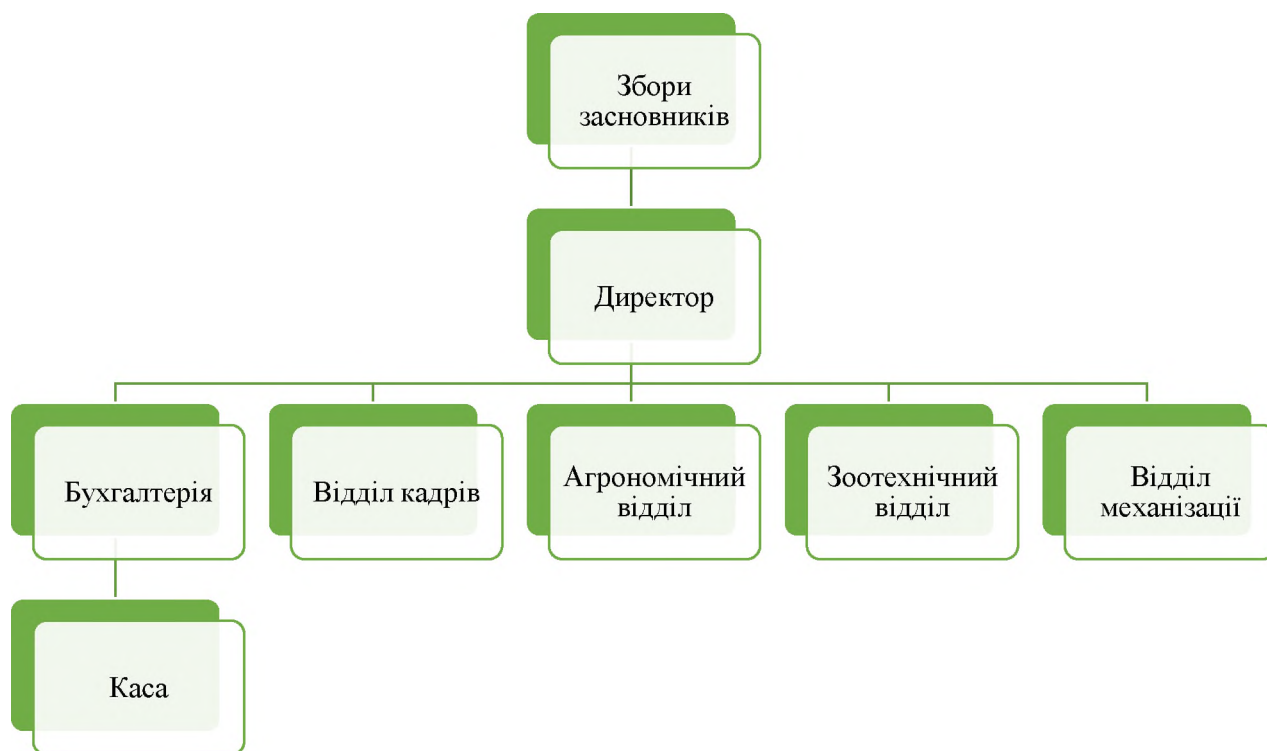

Рисунок 2.1 – Організаційна структура ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ»

Джерело: складено автором на основі [35]

Організаційна структура свідчить про наявність чіткої ієрархії управління, де вищим органом виступають загальні збори засновників, які формують стратегічні напрями розвитку підприємства. Поточне керівництво здійснює директор, який координує діяльність усіх структурних підрозділів. До складу управлінського апарату входять як адміністративні служби (бухгалтерія, відділ кадрів), так і виробничі підрозділи (агрономічний, зоотехнічний відділи, відділ механізації), що забезпечує комплексний підхід до ведення господарської діяльності.

Разом з тим така структура має як переваги, так і певні обмеження. До її сильних сторін можна віднести чіткий розподіл функцій, оперативність прийняття рішень та відповідальність керівника за результати діяльності підприємства. Водночас функціональна організація може знижувати рівень самостійності окремих підрозділів і вимагати від керівників універсальних управлінських навичок. Загалом, з урахуванням чисельності персоналу (110 працівників) [34, с.60], така структура є доцільною та забезпечує ефективне функціонування підприємства.

У період 2023-2025 років на підприємстві спостерігаються суттєві зміни в кадровій структурі та рівні оплати праці. Дані свідчать про зростання середньої заробітної плати при одночасному зменшенні кількості працівників. Такі тенденції можуть бути пов'язані як із внутрішніми управлінськими рішеннями, так і з зовнішніми факторами, зокрема воєнним станом (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Динаміка трудових ресурсів ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за 2023-2025 роки

Показник	2023	2024	2025
Середня заробітна плата до оподаткування, грн	11 379	14 005	21 519
Кількість працівників, осіб	175	164	110
Дохід на одного працівника, грн	1 080 754	1 118 970	1 019 000

Джерело: складено автором на основі [35]

У період 2023-2025 років на ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» відбувається системне скорочення чисельності працівників. Кількість персоналу зменшується з 175 осіб у 2023 році до 110 осіб у 2025 році. Така динаміка відображає вплив воєнного стану та міграційних процесів у Дніпропетровській області. Частина працівників залишає регіон у зв'язку з безпековими ризиками та переміщується до більш стабільних територій. Це безпосередньо формує кадровий дефіцит на підприємстві. Тобто наразі підприємство функціонує в умовах скороченого трудового потенціалу.

Середня заробітна плата на підприємстві демонструє стабільне зростання протягом усього періоду. У 2023 році вона становить 11 379 грн, у 2024 році зростає до 14 005 грн, а у 2025 році досягає 21 519 грн. Таке зростання відображає політику утримання працівників в умовах кадрового дефіциту. Дохід на одного працівника змінюється нестабільно: зростає у 2024 році та зменшується у 2025 році до 1 019 000 грн. Це свідчить про зниження ефективності використання трудових ресурсів у 2025 році. Скорочення персоналу при одночасному зростанні витрат на оплату праці формує додаткове навантаження на економічні результати підприємства.

Отож далі у розрізі даного розділу важливо проаналізувати основні фінансово-економічні показники ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ», що детальніше зазначено у табл. 2.3.

Таблиця 2.3 – Фінансово-економічні показники діяльності ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» 2023-2025 рр.

Показник	2023	2024	2025	Абсолютне відх., +/-	Відносне відх., %
Чистий дохід від реалізації продукції	189132	183511	112090	-77042	-40,75
Собівартість реалізованої продукції	158262	167277	60649	-97613	-61,70
Валовий прибуток	30870	16234	54441	+23571	+76,33
Інші операційні доходи	23547	12915	14061	-9486	-40,30
Адміністративні витрати	16067	16710	18959	+2892	+18,00

Джерело: складено автором на основі Додатку А

Продовження таблиці 2.3

Показник	2023	2024	2025	Абсолютне відх., +/-	Відносне відх., %
Витрати на збут	9887	3047	2704	-7183	-72,64
Інші операційні витрати	27500	52361	17480	-10020	-36,44
Фінансовий результат від операційної діяльності	0	-42969	26359	+26359	-
Фінансовий результат до оподаткування	-6190	-49573	-54576	-48386	-781,00
Чистий фінансовий результат	-6190	-49745	-54576	-48386	-781,00

Джерело: складено автором на основі Додатку А

У 2025 році спостерігається суттєве скорочення чистого доходу на 77042 тис. грн або 40,75%, що свідчить про зниження обсягів реалізації або цінового тиску на продукцію. Собівартість зменшилась ще більш інтенсивно на 61,70%, що позитивно вплинуло на формування валового прибутку. У результаті валовий прибуток зріс на 76,33%, що вказує на покращення маржинальності виробництва. Однак інші операційні доходи скоротилися на 40,30%, що обмежило компенсуючий ефект для загального результату. Структура доходів і витрат стала більш нестабільною, із високою залежністю від основної діяльності.

Витрати на збут зменшилися найбільш суттєво на 72,64%, що може свідчити про оптимізацію збутової політики та скорочення ринкової активності. Адміністративні витрати, навпаки, зросли на 18%, що створює додатковий тиск на фінансовий результат. Попри зростання валового прибутку, підприємство залишається збитковим, оскільки чистий фінансовий результат погіршився до - 54576 тис. грн. Погіршення фінансового результату до оподаткування на 48386 тис. грн підтверджує наявність системних проблем у витратній частині або фінансуванні. Тобто підприємство демонструє суперечливу динаміку: покращення операційної маржі при одночасному різкому погіршенні кінцевого фінансового результату.

Рентабельність діяльності підприємства протягом 2023-2025 рр. демонструє негативну та погіршувальну динаміку (рис. 2.2). У 2023 році показник був

близьким до нульового рівня, однак уже в наступні роки перейшов у зону глибокої збитковості. Найбільш різке погіршення спостерігається у 2025 році.

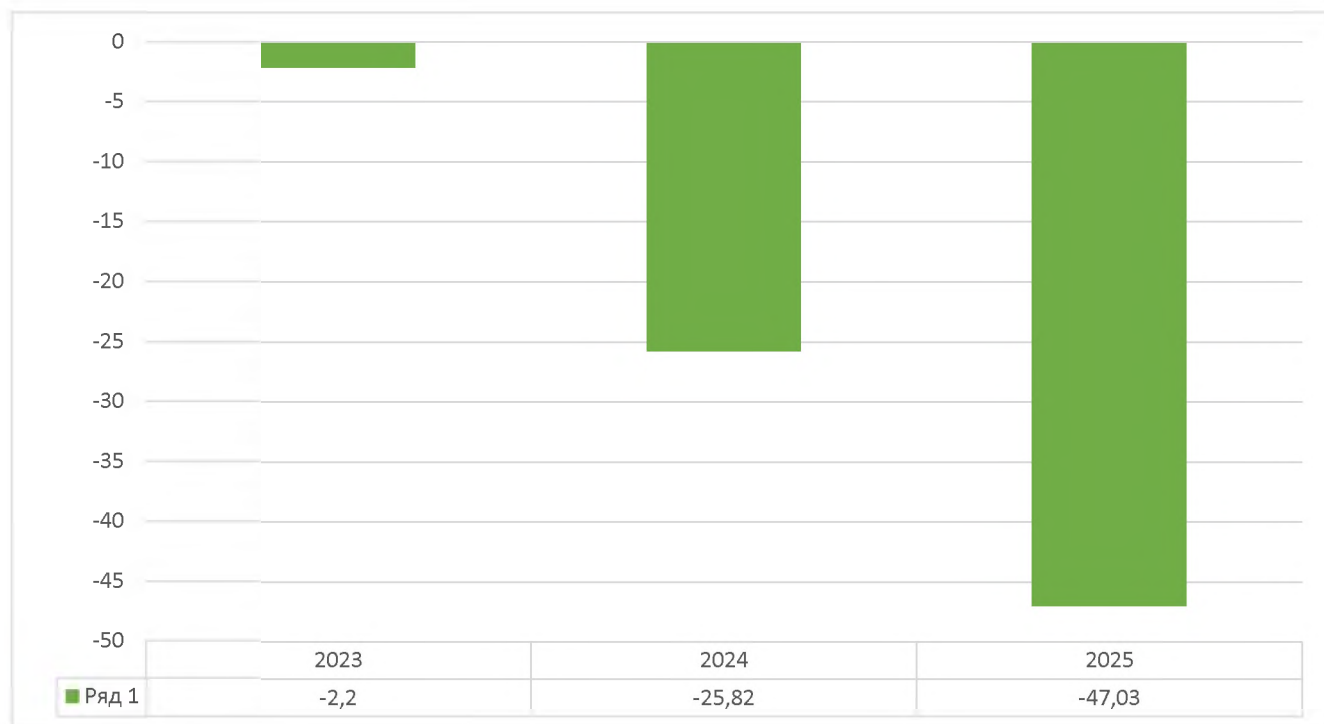

Рисунок 2.2 – Динаміка рентабельності діяльності ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за 2023-2025 рр.

Джерело: складено автором на основі [35]

У 2023 році рентабельність становила -2,2%, що свідчить про незначний рівень збитковості та відносну близькість до точки беззбитковості. У 2024 році відбулося різке падіння показника до -25,82%, що вказує на суттєве погіршення ефективності використання ресурсів. У 2025 році негативна тенденція посилилася, і рентабельність досягла -47,03%, що характеризує глибоку кризу прибутковості. Така динаміка свідчить про системне зростання витрат при нестабільних та недостатніх доходах. Особливо критичним є прискорення темпів погіршення між 2024 і 2025 роками. Загалом підприємство демонструє стійку втрату фінансової ефективності протягом усього аналізованого періоду.

Звіт про рух грошових коштів, складений за прямим методом, дозволяє оцінити фактичні грошові надходження та витрати підприємства у розрізі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності (табл. 2.4). Його аналіз дає

змогу визначити здатність підприємства генерувати грошові потоки та забезпечувати свою платоспроможність.

Таблиця 2.4 – Динаміка грошових потоків ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за видами діяльності (за прямим методом) 2023-2025рр.

Показник	2023	2024	2025	Абсолютне відх., +/-	Відносне відх., %
Надходження від реалізації продукції	218348	211993	131190	-87158	-39,9
Надходження від цільового фінансування	147	3918	34	-113	-76,87
Надходження від операційної оренди	116	7	0	-116	-100
Витрати на оплату товарів	136854	116721	58609	-78245	-57,18
Витрати на оплату праці	15886	25903	22949	+7063	+44,46
Чистий рух коштів від операційної діяльності	6845	20447	1561	-5284	-77,22
Надходження від погашення позик	2142	4132	4683	+2541	+118,64
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	2114	-7252	-3440	-5554	-262,80
Погашення позик	6417	8530	1310	-5107	-79,58
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	-7967	-9997	-1310	+6657	+83,55
Чистий рух грошових коштів за період	-431	3198	-3189	-2758	-639,68

Джерело: складено автором на основі Додатку Б

У 2025 році підприємство суттєво втратило здатність генерувати стабільні операційні грошові надходження. Падіння виручки від реалізації майже на 87 тис. грн виглядає не просто як скорочення продажів, а як звуження самої бази грошового потоку. Одночасно різке зменшення витрат на оплату товарів свідчить про скорочення виробничих масштабів або зміну закупівельної активності. При цьому зростання витрат на оплату праці на 44% виглядає дисонансно і додатково тисне на ліквідність. У результаті чистий операційний потік падає більш ніж на 77%, що вже не компенсується внутрішніми резервами. Це формує ситуацію, коли операційна діяльність перестає бути стабільним джерелом грошових ресурсів.

Фінансові потоки демонструють спроби часткового вирівнювання ситуації через зовнішні джерела, зокрема збільшення надходжень від погашення позик більш ніж удвічі. Інвестиційна діяльність переходить у від'ємну зону, що означає відтік коштів і втрату інвестиційної рівноваги. Скорочення погашення позик майже на 80% може свідчити про зміну боргової політики або дефіцит можливостей обслуговування зобов'язань. Незважаючи на покращення фінансового потоку, воно не перекриває провалу в операційній частині.

Структура об'єктів нерухомості підприємства дозволяє оцінити співвідношення між власними та залученими на правах користування активами. Вона відображає рівень залежності підприємства від орендних відносин та повноту формування майнової бази (рис. 2.3).

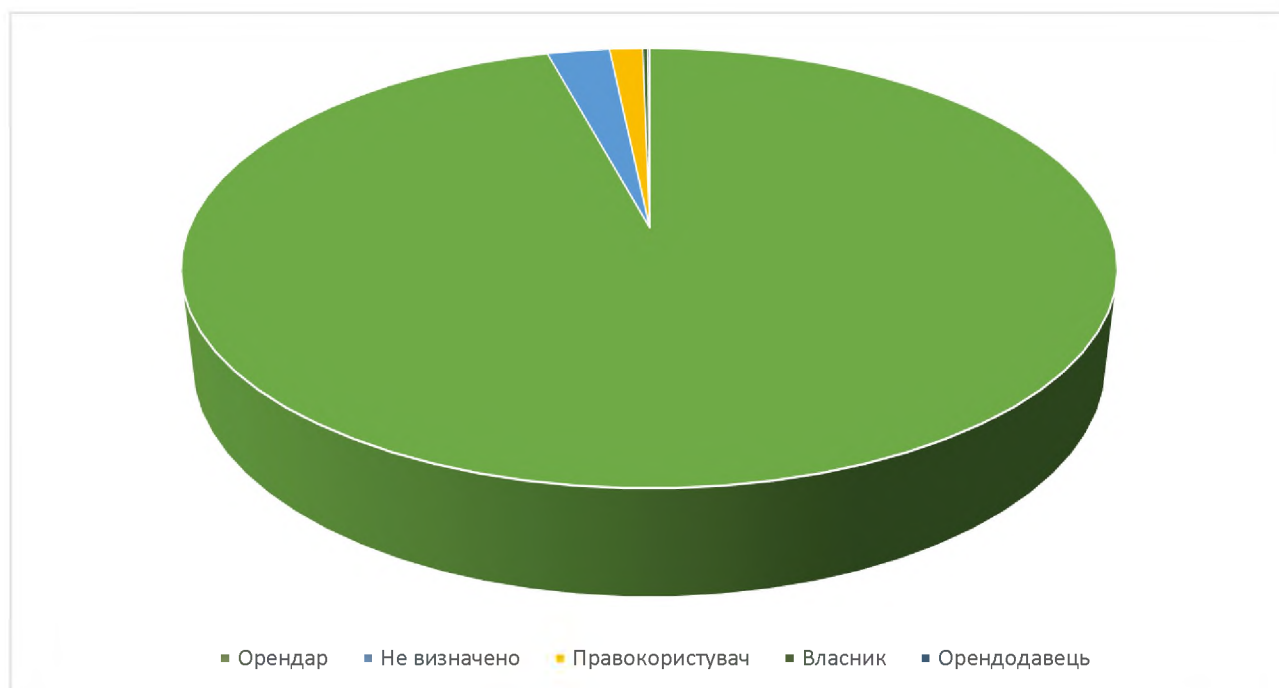

Рисунок 2.3 – Структура об'єктів нерухомості ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за правовим статусом

Джерело: складено автором на основі [35]

Переважання статусу орендаря серед об'єктів нерухомості свідчить про те, що підприємство здебільшого функціонує на основі залучених активів, а не власної матеріальної бази. Частка власних об'єктів є мінімальною, що вказує на обмежений рівень інвестування в нерухоме майно та низьку капіталізацію активів. Наявність

невизначених об'єктів може свідчити про недосконалість обліку і потребу уточнення правового статусу частини майна. Другорядні категорії користувачів формують незначну частку і не впливають на загальну структуру. Така конфігурація характеризує підприємство як орієнтоване на орендну модель використання ресурсів. Це підвищує гнучкість діяльності, але одночасно збільшує залежність від зовнішніх власників майна.

Узагальнюючи проаналізовану інформацію вище можна сказати, що ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» функціонує в умовах підвищеної нестабільності, зумовленої воєнним станом та складною безпековою ситуацією в Дніпропетровській області. Протягом 2023-2025 років спостерігається скорочення чисельності працівників та одночасне зростання середньої заробітної плати, що свідчить про кадровий дефіцит і вимушену адаптацію підприємства до ринку праці. Фінансові результати діяльності характеризуються збитковістю та нестабільною динамікою доходів і витрат, що вказує на порушення фінансової рівноваги. Аналіз грошових потоків підтверджує зниження здатності підприємства генерувати стабільні операційні надходження та залежність від зовнішніх джерел фінансування. Тобто в цілому підприємство зберігає функціонування, однак його економічна стійкість залишається обмеженою та вразливою до зовнішніх факторів.

2.2 Аналіз джерел фінансування та ефективності використання кредитних ресурсів підприємства

Діяльність ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» у період 2023-2025 років значною мірою формується під впливом воєнних ризиків, що безпосередньо впливають на структуру та ефективність використання фінансових ресурсів. Особливу роль у виробничій базі підприємства відіграє земельний банк, який є ключовим активом для формування доходів та забезпечення кредитоспроможності. Його просторове розміщення в зоні наближеній до лінії фронту визначає підвищений рівень ризику

втрати врожаю та порушення виробничих процесів. У таких умовах фінансові ресурси підприємства спрямовуються не лише на виробництво, а й на підтримання стійкості діяльності. Відповідно, оцінка ефективності використання кредитних ресурсів тісно пов'язана з географією земельного банку та безпековою ситуацією. Стан земельного банку ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» у динаміці за 2023-2025 роки наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Динаміка земельного банку ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» 2023-2025 рр.

Дата	Розмір земельного банку	Розподіл та особливості розміщення
03.03.2023	5 836 га	81% у зоні до 40 км від лінії фронту
05.03.2024	6 034 га	5 000 га - Дніпропетровська обл., 1 000 га - Житомирська обл.; 80% у Покровському р-ні
18.10.2024	6 879 га	5 879 га - Дніпропетровська обл., 1 000 га - Житомирська обл.; 80% у зоні 30 км від фронту
31.03.2025	6,9 тис. га	5,9 тис. га - Дніпропетровська обл., 1,0 тис. га - Житомирська обл.; 80% у зоні 22-27 км від фронту

Джерело: складено автором на основі [35]

Аналіз динаміки земельного банку ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за 2023-2025 роки свідчить про поступове його розширення з 5 836 га до 6,9 тис. га. Збільшення площ відбулося без різких коливань, що характеризує стабільну політику підприємства щодо нарощування виробничого потенціалу. Ключовим фактором, який визначає реальну ефективність використання земель, є не їх обсяг, а просторове розміщення. Переважна частина земель протягом усього періоду зосереджена в Дніпропетровській області. Саме ця концентрація формує підвищену залежність підприємства від безпекової ситуації в регіоні.

Структурний аналіз розміщення земель демонструє збереження стабільної частки активів у зоні безпосереднього впливу бойових дій. У 2023 році 81% земель

знаходилися на відстані до 40 км від лінії фронту, що вже тоді створювало високі операційні ризики. У 2024 році відбулося формальне розширення географії за рахунок Житомирської області, однак 80% земель залишилися сконцентрованими в межах Покровського району. У 2025 році ситуація не змінилася принципово, оскільки 80% земельного банку знову зосереджені в прифронтовій зоні, причому відстань до бойових дій скоротилася до 22-27 км. Це означає посилення впливу воєнного фактору на виробничу діяльність. Отже, диверсифікація земельного банку є обмеженою та не забезпечує достатнього рівня географічної стійкості.

Зміщення фронтової лінії та скорочення безпечної відстані до земельних масивів безпосередньо вплинуло на умови ведення сільськогосподарського виробництва. У 2024-2025 роках підприємство функціонує в умовах підвищеної загрози втрати доступу до частини угідь. Це ускладнює планування виробничих циклів та знижує передбачуваність результатів господарської діяльності. Одночасно зростають витрати, пов'язані з ризиками логістики, охорони та організації польових робіт. У таких умовах земельний банк перестає бути виключно виробничим ресурсом і набуває ознак умовно доступного активу.

Критичним є факт фактичної втрати можливості збору врожаю на частині земель у Дніпропетровській області станом на 2025 рік. Перебування територій у зоні окупації або «сірій зоні» призвело до неможливості повноцінного використання виробничого потенціалу. Це означає пряме недоотримання доходів при збереженні витрат на утримання активів. У результаті ефективність використання земельного банку суттєво знижується, оскільки його номінальний розмір не відповідає фактичному обсягу доступного виробництва. Така ситуація формує розрив між обліковою та реальною продуктивністю активів. У довгостроковому вимірі це створює ризики зниження інвестиційної привабливості підприємства та погіршення його кредитного профілю.

У структурі джерел фінансування ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» важливе місце займають публічні кошти, які виступають додатковим інструментом підтримки господарської діяльності підприємства. Станом на 2023 рік підприємством було отримано 6,625 млн грн публічних коштів, що свідчить про

його участь у державних програмах підтримки аграрного сектору. Загалом зафіксовано 83 платники та 1 233 транзакції, що характеризує значну кількість фінансових операцій у межах отримання бюджетної підтримки [Додаток В]. Така структура надходжень відображає неодноразовий характер фінансування, а не одноразове цільове надходження. Це свідчить про системну інтеграцію підприємства у механізми державного фінансування аграрного виробництва.

Але значна кількість транзакцій при відносно обмеженій загальній сумі коштів вказує на фрагментований характер надходжень, що ускладнює планування фінансових потоків підприємства. Публічні кошти в такій структурі виконують переважно стабілізуючу функцію, компенсуючи коливання основних джерел доходів, зокрема від реалізації продукції та кредитного фінансування. У контексті воєнного стану така підтримка набуває додаткового значення, оскільки частково забезпечує ліквідність підприємства в умовах нестабільного виробничого циклу. Узагальнення динаміки надходження коштів за роками та їх структури наведено на рисунку 2.3, що дозволить детальніше оцінити роль державної підтримки у фінансовій системі підприємства та її вплив на ефективність використання загальних фінансових ресурсів.

Рисунок 2.3 – Динаміка обсягів отриманих публічних коштів та кількості транзакцій ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за 2015-2023 роки

Джерело: складено автором на основі [35]

Як видно з аналізу, надходження публічних коштів ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за 2015-2023 роки свідчить про нерівномірний характер державної фінансової підтримки підприємства. Найвищий обсяг фінансування спостерігався у 2016 році та становив 1 700 000 грн при 653 транзакціях, що характеризує активне залучення підприємства до програм підтримки аграрного сектору. У наступні роки відбувається поступове зменшення як обсягів коштів, так і кількості операцій, що відображає скорочення участі підприємства у бюджетних програмах або зміну їхніх умов. Вже у 2023 році обсяг отриманих коштів зменшується до 50 000 грн, а кількість транзакцій до 6, що є мінімальним значенням за весь період. Така динаміка свідчить про втрату стабільності даного джерела фінансування.

Найбільш фінансово активним періодом для підприємства були 2016-2019 роки, коли обсяги надходжень коливалися в межах 600 000-1 800 000 грн. При цьому 2018-2019 роки характеризуються високими сумами коштів за відносно невеликої кількості транзакцій (32-33 операції), що вказує на укрупнення платежів і підвищення концентрації фінансування. Починаючи з 2020 року спостерігається різке зниження як загального обсягу коштів, так і кількості транзакцій, що формує тенденцію до згортання державної фінансової підтримки. Така зміна структури надходжень впливає на загальну систему фінансування підприємства, посилюючи залежність від власних та кредитних ресурсів. У контексті аналізу ефективності кредитних ресурсів це означає зростання ролі позикового капіталу як компенсаторного джерела фінансування.

У 2020-2023 роках публічні кошти втрачають системний характер і набувають епізодичного характеру надходжень. Зменшення до 200 000 грн у 2020-2022 роках і подальше падіння до 50 000 грн у 2023 році свідчить про мінімальне використання цього джерела фінансування. Одночасне скорочення кількості транзакцій до 6 операцій у 2023 році підтверджує фактичне згортання активної взаємодії з державними програмами. Наразі підприємство змушене більше покладатися на внутрішні ресурси та кредитне фінансування для забезпечення операційної діяльності. Це підвищує значення ефективності використання

позикових коштів, оскільки саме вони компенсують нестабільність зовнішніх бюджетних надходжень.

Для оцінки структури джерел фінансування підприємства станом на зараз доцільно проаналізувати склад пасивів ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за 2024-2025 роки. Такий аналіз дозволяє визначити співвідношення власного та позикового капіталу та простежити зміну рівня кредитної залежності підприємства. Окрему увагу приділено динаміці зобов'язань, оскільки саме вони відображають обсяг залучених фінансових ресурсів. Узагальнені дані наведено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Структура пасивів ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за 2024-2025 роки

Показник	2024	2025	Абсолютне відх., +/-	Відносне відх., %
Зареєстрований (пайовий) капітал	9	9	0	0
Капітал у дооцінках	25940	24076	-1864	-7,18
Додатковий капітал	5921	5921	0	0
Резервний капітал	73756	73465	-291	-0,39
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	0	-52712	-52712	-
Усього довгострокових зобов'язань та забезпечень	0	0	0	0
Короткострокові кредити банків	46310	45000	-1310	-2,83
Поточна заборгованість за товари, роботи, послуги	20050	13694	-6356	-31,70
Поточна заборгованість розрахунків з бюджетом	1348	1734	+386	+28,64
Інші поточні зобов'язання	38469	26798	-11671	-30,34

Джерело: складено автором на основі Додатку Г

У 2024-2025 роках підприємство зберігає стабільну, але внутрішньо напружену фінансову конфігурацію. Власний капітал формально залишається домінуючим елементом, однак його якісна характеристика погіршується через появу значного непокритого збитку у 2025 році. Це свідчить про фактичне

«проїдання» накопиченого фінансового результату попередніх періодів. Одночасно спостерігається зменшення капіталу у дооцінках та незначне скорочення резервного капіталу, що вказує на поступове послаблення внутрішньої фінансової подушки. Поточні зобов'язання загалом скорочуються, однак їх структура залишається достатньо вагомою у формуванні фінансового навантаження.

Важливо відзначити динаміку короткострокових банківських кредитів, оскільки саме вони формують ключовий елемент позикового фінансування підприємства. У 2024 році їх обсяг становив 46 310 тис. грн, а у 2025 році зменшився до 45 000 тис. грн, що відображає лише незначне скорочення кредитного навантаження. Така зміна не є суттєвою і фактично не впливає на загальну структуру фінансування, оскільки рівень залежності від банківських ресурсів залишається високим. Кредитні зобов'язання стабільно утримуються на значному рівні та виконують функцію основного джерела покриття дефіциту обігових коштів. У поєднанні зі збитковим фінансовим результатом це формує ризик накопичення боргового тиску без відповідного приросту доходності.

Банківські кредити у структурі пасивів виконують не інвестиційну, а переважно компенсаційну функцію, забезпечуючи підтримання операційної ліквідності підприємства. Відсутність довгострокових зобов'язань свідчить про обмежений доступ до довгострокового кредитного фінансування або свідоме уникнення таких інструментів через високі ризики. Це формує ситуацію, за якої короткострокові кредити стають основним механізмом балансування грошових розривів. Однак така модель підвищує фінансову вразливість підприємства через необхідність постійного рефінансування. У результаті кредитна політика набуває характеру підтримуючої, а не розвитку, що знижує її ефективність у довгостроковій перспективі.

З урахуванням попереднього аналізу структури пасивів та динаміки кредитних зобов'язань, доцільним є поглиблене дослідження фінансової стійкості підприємства. Воно дозволяє оцінити, як змінюється співвідношення власного та позикового капіталу в умовах скорочення фінансової бази та зростання

збитковості. Такий підхід забезпечує комплексне розуміння залежності підприємства від кредитних ресурсів та рівня їх ефективності (рис. 2.4).

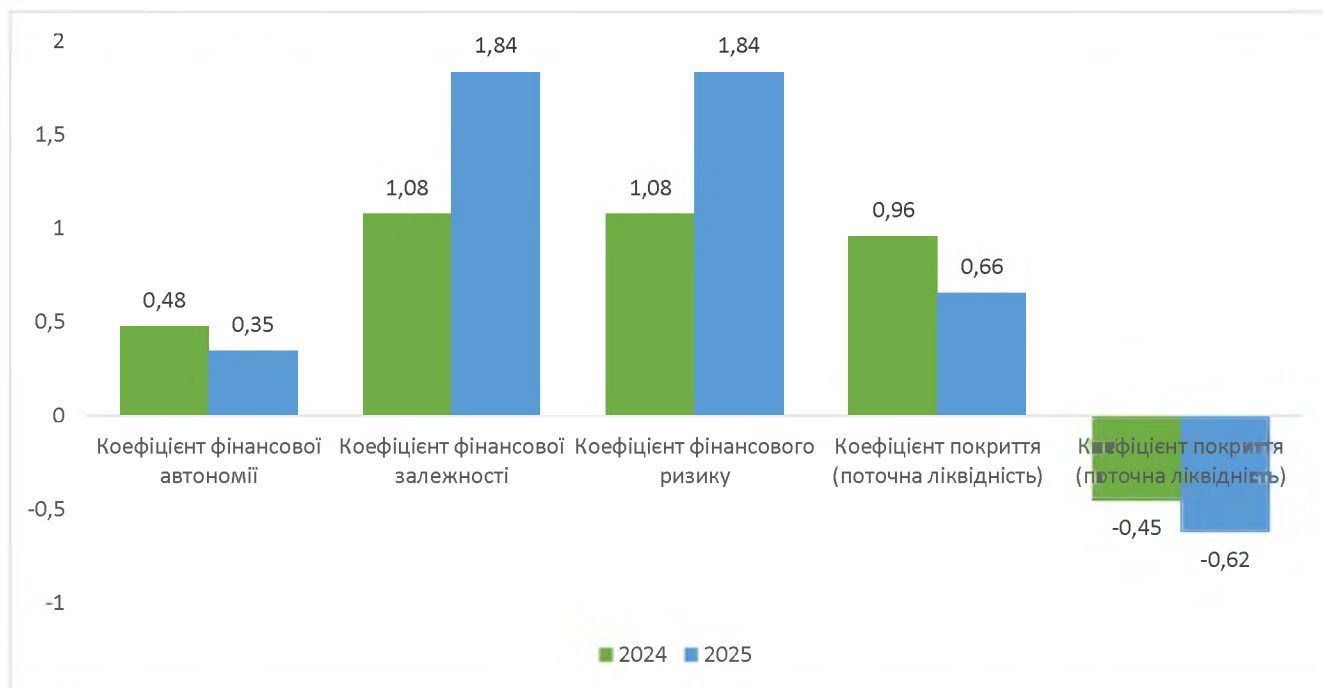

Рисунок 2.4 – Показники фінансової стійкості ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» 2024-2025 роки

Джерело: складено автором на основі Додатку Г

Як видно по рис. 2.4, аналіз коефіцієнтів фінансової стійкості свідчить про погіршення загальної структури джерел фінансування ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» у 2024-2025 роках. Зниження коефіцієнта фінансової автономії з 0,48 до 0,35 вказує на скорочення частки власного капіталу у фінансуванні діяльності підприємства. Одночасно зростає коефіцієнт фінансової залежності з 1,08 до 1,84, що відображає посилення ролі позикових коштів у формуванні ресурсної бази. Така динаміка прямо характеризує збільшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, зокрема кредитних ресурсів.

Важливо наголосити і про суттєве погіршення коефіцієнта фінансового ризику, який у 2025 році досягає значення 1,84. Це означає, що обсяг позикового капіталу майже вдвічі перевищує власні фінансові ресурси підприємства. Така структура фінансування є ознакою високої кредитної залежності та підвищеної вразливості до зовнішніх фінансових коливань. Коефіцієнт покриття також

демонструє негативну динаміку, знижуючись з 0,96 до 0,66, що свідчить про недостатність оборотних активів для покриття поточних зобов'язань. Це безпосередньо впливає на ліквідність підприємства та його здатність своєчасно виконувати фінансові зобов'язання. Тобто наразі кредитні ресурси використовуються в умовах обмеженої платоспроможності.

Показник маневреності власного капіталу залишається від'ємним протягом усього періоду та погіршується з -0,45 до -0,62. Це говорить про відсутність достатнього обсягу власних оборотних коштів для фінансування поточної діяльності. Від'ємне значення коефіцієнта означає, що значна частина власного капіталу іммобілізована в необоротних активах. У таких умовах підприємство змушене покривати потребу в обігових коштах за рахунок позикових ресурсів, насамперед кредитів. Такий результат підсилює залежність операційної діяльності від зовнішнього фінансування та знижує фінансову гнучкість.

У цілому, узагальнивши проаналізований матеріал, слід констатувати, що джерела фінансування ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» характеризуються домінуванням позикового капіталу та недостатністю власних фінансових ресурсів. Кредитні ресурси виступають основним інструментом підтримання поточної ліквідності, а не засобом розвитку виробничого потенціалу. Водночас зниження коефіцієнтів фінансової стійкості свідчить про обмежену ефективність їх використання. Підприємство функціонує в умовах підвищеної фінансової залежності, що посилюється нестабільністю зовнішнього середовища та наслідками воєнного стану. Отже, ефективність використання кредитних ресурсів є низькою, оскільки вони не забезпечують зростання фінансової стійкості та рентабельності діяльності.

2.3 Оцінка кредитного навантаження та напрями вдосконалення кредитування ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ»

Оцінка кредитного навантаження ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» здійснюється на основі системи показників фінансової стійкості та платоспроможності, які відображають рівень залежності підприємства від залучених фінансових ресурсів. Аналіз динаміки цих коефіцієнтів дозволяє визначити ступінь кредитного ризику, ефективність структури капіталу та здатність підприємства обслуговувати свої боргові зобов'язання (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Оцінка кредитного навантаження ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за 2024-2025 рр.

Показник	Формула (рядки)	2024 рік	2025 рік
Коефіцієнт автономії	$1495 / 1900$	0,48	0,35
Коефіцієнт фінансового лівериджу	$(1595 + 1695) / 1495$	1,08	1,84
Частка залученого капіталу в активах	$(1595 + 1695) / 1900$	0,52	0,65
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$(1495 - 1095) / 1495$	-0,04	-0,62

Джерело: складено автором на основі Додатку Г

Отримані результати свідчать про суттєве погіршення фінансової стійкості підприємства у 2025 році порівняно з 2024 роком. Коефіцієнт автономії знизився з 0,48 до 0,35, що означає зменшення частки власного капіталу у структурі фінансування активів і посилення залежності від зовнішніх джерел. Значення показника є нижчим за нормативний рівень, що вказує на підвищення фінансового ризику та зниження інвестиційної привабливості підприємства. Скорочення власного капіталу майже вдвічі істотно погіршило базу фінансової стійкості. Така тенденція є негативною, особливо в умовах високої волатильності аграрного ринку.

Динаміка коефіцієнта фінансового лівериджу демонструє різке зростання боргового навантаження: з 1,08 у 2024 році до 1,84 у 2025 році. Це означає, що на кожную гривню власного капіталу припадає майже 2 гривні зобов'язань, що значно перевищує оптимальні межі. Паралельно з цим частка залученого капіталу в активах зросла до 65%, що свідчить про критичний рівень залежності від кредиторів. Важливо, що підприємство не має довгострокових зобов'язань, а все кредитне навантаження зосереджене у короткостроковому періоді. Це створює додатковий тиск на ліквідність і підвищує ризик втрати платоспроможності.

Окремої уваги заслуговує коефіцієнт маневреності власного капіталу, який у обох періодах має від'ємне значення та суттєво погіршується у 2025 році. Це означає, що власний капітал повністю іммобілізований у необоротних активах, а фінансування оборотної діяльності здійснюється виключно за рахунок позикових ресурсів. Додатково ситуацію ускладнює наявність короткострокових банківських кредитів у значному обсязі та використання векселів як інструменту відстрочки платежів. Сукупність цих факторів свідчить про високе кредитне навантаження та підвищені фінансові ризики підприємства. Тобто сформована структура капіталу є нестійкою та потребує оптимізації.

Важливим етапом дослідження є аналіз коефіцієнта покриття відсотків (Interest Coverage Ratio), який дозволяє визначити рівень безпеки кредитного портфеля підприємства. Цей показник демонструє спроможність суб'єкта господарювання сплачувати відсотки за залученими коштами за рахунок отриманого операційного прибутку до оподаткування. Розрахунок проводиться за такою формулою:

$$ICR = \frac{EBIT(\text{Фінансовий результат від операційної діяльності})}{\text{Фінансові витрати}} \quad (2.1)$$

Де ICR - Interest Coverage Ratio

При розрахунку даного показника маємо результати, наведені на рис.2.5.

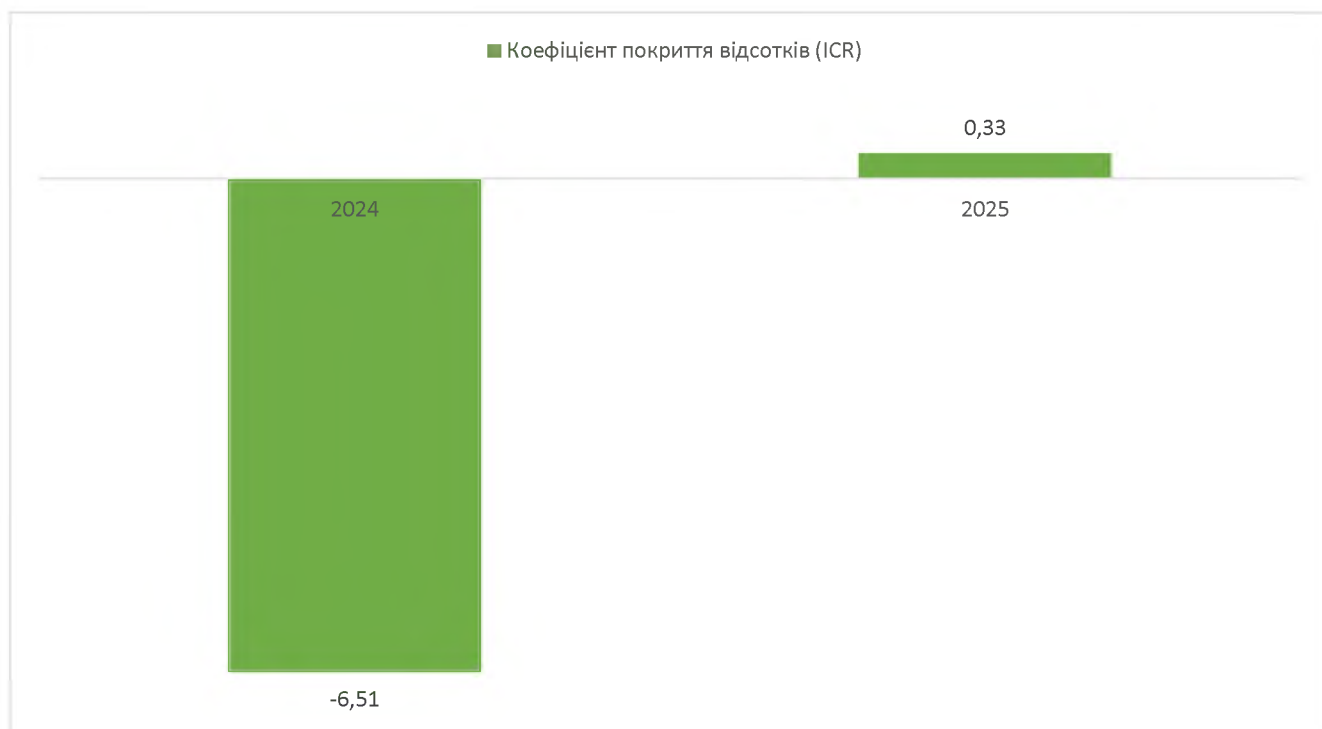

Рисунок 2.5 – Динаміка коефіцієнта покриття відсотків ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» за 2024-2025 рр.

Джерело: складено автором на основі Додатку Г

Як видно з рис. 2.5, наразі є критичний стан кредитного навантаження на підприємстві, попри позитивну динаміку операційної ефективності у 2025 році. У 2024 році від’ємне значення коефіцієнта було спричинено операційними збитками, що робило обслуговування боргу неможливим за рахунок основної діяльності. У 2025 році ситуація дещо стабілізувалася завдяки отриманню операційного прибутку в розмірі 26 359 тис. грн, проте значення коефіцієнта на рівні 0,33 залишається значно нижчим за критичну межу (1,0).

Це означає, що поточної операційної виручки підприємства вистачає лише на покриття 33% нарахованих відсотків, що вказує на глибоку неплатоспроможність за борговими зобов’язаннями. Така ситуація змушує підприємство покривати дефіцит коштів або шляхом подальшого нарощення кредиторської заборгованості, або через розпродаж активів, що веде до вимивання обігових коштів.

Для аграрного сектору, де нормативним вважається значення ICR вище 2,0-3,0, поточний стан є свідченням надмірного кредитного тиску. Без реструктуризації наявних боргів або залучення додаткових інвестицій у власний капітал, подальше

обслуговування кредитного портфеля за рахунок внутрішніх ресурсів є неможливим, що створює загрозу зупинки виробничого циклу.

Враховуючи, що ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» вже активно залучає позикові кошти, зокрема через державні програми підтримки, ключовим завданням є не просто отримання кредитів, а якісна трансформація боргової структури. Для зниження ризику дефолту та стабілізації фінансового стану пропонуються заходи, що базуються на інструментах перерозподілу фінансового навантаження (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Напрями вдосконалення кредитування ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ»

Напрямок	Сутність заходу	Позитивні аспекти	Можливі ризики
Рефінансування та пролонгація	Заміна поточних короткострокових кредитів на довгострокові інвестиційні позики	Зниження суми щомісячних виплат, усунення ризику касових розривів	Можливе тимчасове підвищення загальної вартості боргу через довший термін
Використання фінансового лізингу	Оновлення техніки через лізингові схеми замість прямих банківських кредитів	Не потребує додаткової застави (сама техніка є заставою), розвантаження балансу	Вилучення техніки лізингодавцем у разі затримки платежу
Форвардні контракти та розписки	Залучення ресурсів під майбутній врожай від зернотрейдерів	Отримання безвідсоткового або дешевого товарного кредиту на період посівної	Фіксація ціни продажу врожаю нижче ринкової на момент збирання
Управління лімітами за програмою "5-7-9%"	Перегляд кредитної лінії у бік збільшення частки на переробку чи енергомодернізацію	Максимальне використання пільгового відсотка (5-7%) для капітальних інвестицій	Необхідність суворого дотримання цільового призначення коштів
Факторинг дебіторської заборгованості	Продаж права вимоги боргів за реалізовану продукцію банку для негайного отримання готівки	Швидке поповнення обігових коштів без збільшення прямого кредитного боргу	Висока комісія банку за послуги факторингу (дисконт)

Джерело: розроблено автором

Рефінансування та пролонгація кредитів передбачає заміну короткострокових кредитних зобов'язань підприємства на довгострокові

інвестиційні позики. Такий підхід дозволяє зменшити щомісячне боргове навантаження та стабілізувати грошові потоки агрофірми. Це особливо важливо для сільськогосподарських підприємств, де надходження виручки є сезонним. Завдяки розтягненню строків погашення знижується ризик виникнення касових розривів у періоди між посівною та збором врожаю. Але слід враховувати, що загальна сума переплати за кредитом може зрости через довший період користування позиковими коштами.

Фінансовий лізинг є ефективним інструментом оновлення матеріально-технічної бази підприємства без необхідності залучення класичного банківського кредиту. У цьому випадку техніка або обладнання фактично виступають заставою, що знижує вимоги до додаткового забезпечення. Це дозволяє агрофірмі швидше модернізувати виробництво та підвищити його ефективність. Додатковою перевагою є рівномірний розподіл платежів у часі, що полегшує планування витрат. Разом з тим існує ризик втрати майна у разі систематичного порушення графіку лізингових платежів.

Форвардні контракти та товарні розписки дозволяють агропідприємству залучати фінансові ресурси під майбутній урожай. Такий механізм часто використовується зернотрейдерами для авансування виробників у період посівної кампанії. Основною перевагою є доступ до відносно дешевих або навіть безвідсоткових ресурсів, що зменшує потребу в банківському кредитуванні. Це забезпечує своєчасне фінансування виробничого процесу та підвищує ліквідність підприємства. Однак ризиком є фіксація ціни реалізації продукції, яка може виявитися нижчою за ринкову на момент збору врожаю.

Оптимізація використання державної програми «5-7-9%» передбачає перегляд кредитних лімітів із метою спрямування більшої частки коштів на інвестиційні та енергоефективні проєкти. Такий напрям дозволяє підприємству залучати фінансування за зниженими відсотковими ставками, що суттєво зменшує вартість позикового капіталу. Ефективним є використання таких кредитів для модернізації виробництва або розширення переробних потужностей. Програма сприяє підвищенню конкурентоспроможності агрофірми через оновлення

основних засобів. Важливо суворо дотримуватися цільового призначення коштів, оскільки порушення умов може призвести до втрати пільгової ставки.

Факторинг дебіторської заборгованості є інструментом швидкого перетворення відстрочених платежів у ліквідні кошти. У межах цього механізму підприємство передає право вимоги боргу банку або фінансовій установі в обмін на негайне фінансування. Це дозволяє значно покращити обігові кошти та знизити залежність від банківських кредитів. Факторинг особливо корисний для агрофірм, які працюють із великими торговельними партнерами з відстрочкою платежів. Недоліком є наявність значної комісії або дисконту, що зменшує кінцеву суму отриманих коштів.

Запропоновані напрями вдосконалення кредитування ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» спрямовані на оптимізацію структури позикового капіталу та підвищення фінансової стійкості підприємства. Використання рефінансування, лізингу, форвардних контрактів, державних кредитних програм і факторингу дозволяє комплексно зменшити вартість залучених ресурсів та покращити ліквідність. Застосування цих інструментів також сприяє більш ефективному управлінню грошовими потоками з урахуванням сезонного характеру аграрного виробництва. Але варто сказати, що кожен із запропонованих заходів містить певні ризики, що потребують їхнього врахування та мінімізації в процесі фінансового планування. Однак у цілому реалізація зазначених напрямів підвищить ефективність кредитної політики підприємства та його інвестиційну привабливість.

ВИСНОВКИ

Наразі банківське кредитування є критично важливим інструментом фінансового забезпечення аграрних підприємств, що спричинено специфікою галузі. Тобто вираженою сезонністю виробництва, тривалим операційним циклом і високою залежністю від природно-кліматичних чинників. У ході дослідження було визначено кредит як систему економічних відносин, що базується на принципах поверненості, платності, строковості і цільового спрямування. Він виконує при цьому стратегічну, регулюючу, відтворювальну і соціальну функції для забезпечення продовольчої безпеки держави. Інструментарій кредитування включає як класичні банківські продукти, так і новітні фінансові рішення.

Впровадження аграрних нот, як одного з нових рішень, є еволюційним етапом розвитку використовуваних аграрних розписок. Навіть не дивлячись на високий потенціал цифровізації і підвищення прозорості ринку, аграрні ноти наразі перебувають на етапі тестового використання через недостатню обізнаність виробників і незавершеність технічної інтеграції з банківськими системами.

Аналіз діяльності об'єкта дослідження ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» показав складний фінансово-економічний стан підприємства у період 2023-2025 рр.. Операційна діяльність агрофірми зазнала суттєвих втрат через воєнний фактор: 80% земельного банку підприємства було сконцентровано у безпосередній близькості до зони бойових дій (22-27 км), що призвело до фактичної втрати можливості збору врожаю на частині угідь та різкого зниження надходжень від реалізації продукції на 39,9% у 2025 році.

Оцінка складу та структури капіталу ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» виявила критичне зростання кредитного навантаження. Коефіцієнт автономії знизився до 0,35, що значно нижче нормативного рівня, а коефіцієнт фінансового лівериджу зріс до 1,84, сигналізуючи про те, що на кожен гривню власного капіталу припадає майже дві гривні залучених коштів. Від'ємне значення коефіцієнта маневреності свідчить про повну іммобілізацію власного капіталу в необоротних активах, що

змушує підприємство фінансувати поточну діяльність виключно за рахунок короткострокових позик та векселів.

Однак також було встановлено позитивний результат від державної підтримки: участь підприємства у програмі «5-7-9» та отримання публічних коштів дозволили частково компенсувати дефіцит ліквідності. Проте фрагментарний характер цих надходжень ускладнює довгострокове фінансове планування.

На основі виявлених проблем обґрунтовано необхідність оптимізації структури позикового капіталу підприємства шляхом декількох напрямків. Тут варто виділити:

1. Використання механізмів рефінансування для зниження вартості обслуговування боргу.
2. Застосування фінансового лізингу для оновлення основних засобів без різкого відтоку обігових коштів.
3. Активізації роботи з аграрними розписками та форвардними контрактами для страхування цінових ризиків.
4. Впровадження факторингу дебіторської заборгованості для прискорення оборотності коштів.

Запропоновані заходи спрямовані на зміцнення фінансової стійкості ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ», мінімізацію кредитних ризиків та підвищення ефективності використання залучених ресурсів в умовах економічної нестабільності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоченко А. М. Кредитування аграрного сектору України в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-3> (дата звернення: 26.03.2026)
2. Лункіна Т. І., Кугляр А. А. Кредитування аграрного сектору економіки України. *Modern Economics*. 2023. № 39. С. 99-103. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-15](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-15) (дата звернення: 26.03.2026)
3. Дудукалова О., Матвієнко Г. Пільгове кредитування сільськогосподарських виробників як основа сталого економічного розвитку та інтеграція України у спільну аграрну політику ЄС. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-28> (дата звернення: 26.03.2026)
4. Томашук І. В., Вольська Л. Забезпечення та організаційні засади банківського кредитування аграрних підприємств. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-30> (дата звернення: 26.03.2026)
5. Тулуш Л., Заєць О. Кредитне забезпечення аграрних підприємств в умовах повоєнного відновлення України. *Економіка та суспільство*. 2025. № 77. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-36> (дата звернення: 26.03.2026)
6. Банківське кредитування підприємств АПК в умовах невизначеності : монографія. А.М. Ісаян, В.Г. Сословський. - Харків: ФОП Здоровий Я.А., 2017. - 217с.
7. Бечко П. К. Банківське кредитування аграрного виробництва: монографія. П.К. Бечко. -Умань, 2013. - 189 с.
8. Войниченко П.П. Особливості банківського кредитування суб'єктів аграрної галузі [Електронний ресурс]. П.П. Войниченко. *Ефективна економіка*. - 2021. - №1. - Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=902> (дата звернення: 26.03.2026)
9. Гула А. С. Теоретичні концепції аграрного кредиту: еволюція поглядів. А. С. Гула. *Регіональна економіка та управління*. - 2016. - № 1(08). - С. 48-51.

10. Сомик А.В. Класифікація кредитів комерційних банків сільськогосподарським позичальникам. А. В. Сомик. *Вісник Сумського державного аграрного університету*. - 2003. - № 2 (15). - С. 24-29.
11. Томашук І.В. Кредитування аграрних підприємств як ефективне джерело інвестицій. І.В. Томашук, І.О. Томашук. *Управління змінами та інновації*. - 2023. - №7. - С. 74-84.
12. Калініченко Л.Л. Гроші і кредит: навч. Посібник. Л.Л. Калініченко, О.О. Коковіхіна, Д.І. Бойко, І.М. Войтов. - Харків: УкрДУЗТ, 2015. - 249 с.
13. Островська Н. Кредит: сутність, принципи та функції. Н. Островська. *Причорноморські економічні студії*. - 2021. - Вип. 64. - С. 134-140
14. Світлична В. Ю. Гроші і кредит : підручник. В. Ю. Світлична; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. - Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2020. - 191 с
15. Томашук І. О. Теоретичні аспекти сутності банківського кредиту та особливості кредитних відносин в аграрному секторі економіки. І.О. Томашук. *Економіка АПК*. - 2021. - № 5. - С. 101-112
16. Іванчук Н. В. Гроші і кредит : навчальний посібник. Н.В. Іванчук. - Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 332 с
17. Дзюба О. М. Сутність та особливості кредитних операцій суб'єктів господарювання. О. М. Дзюба. *Економіка і суспільство*. - 2016. - Вип. 2. - С. 684-688.
18. Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. Банківська система: навч. Посіб. за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с
19. Ушакова О. О. Банківські операції: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2021. 226 с
20. Андрос С.В., Герасимчук В.Г. Фінансування сільського господарства і роль банків у кредитному забезпеченні аграрного сектора України. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2023. №5. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2023/No3/5.pdf> (дата звернення: 26.03.2026)

21. Про аграрні ноти : Закон України від 22.02.2024 № 3586-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3586-20> (дата звернення: 27.03.2026)
22. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5479-17> (дата звернення: 27.03.2026)
23. Андрос С.В. Тенденції розвитку ринку аграрного кредитування домогосподарств в Україні: аналіз споживчих та іпотечних кредитів. С.В. Андрос, В.Г. Герасимчук. *Дослідження світової аграрної економіки*. – 2023. – № 4 (2). – С. 32-46.
24. Шелудько С.А. Заставні операції банків в умовах екзистенційних криз в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 5, Том 97-102 URL: <https://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2022/11/2022-310-15.pdf> (дата звернення: 27.03.2026)
25. Волкова Н.І., Щербата А.В. Розвиток форм і видів забезпечення кредитів банку та засобів підвищення кредитного рейтингу. *Економіка та суспільство*. 2024. №63. URL: <file:///C:/Users/E-mashines/Downloads/4186-Текст%20статті-4097-1-10-20240712.pdf> (дата звернення: 27.03.2026)
26. Грубінка І.І. Можливі напрями вдосконалення кредитного механізму здійснення державної підтримки кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств в Україні. І.І. Грубінка. *Бізнес-інформ*. - 2014. - №4. - С.215-220
27. Колотуха С. Розвиток земельних відносин та їх фінансове забезпечення в аграрному секторі економіки. С.Колотуха, І.Коваленко. *Журнал Банківська справа*.- 2015р. - №2 - С. 19-27
28. Давиденко Н. М. Стратегія фінансового забезпечення сільськогос-подарських підприємств. *Стратегія і практика інноваційного розвитку фінансового сектору України: матеріали Міжнародної науково-практ. конференції* (20 - 22 березня 2019 р., м. Ірпінь). Ірпінь. Університет ДФС України, 2019. 323 с

29. Фінансовий механізм діяльності аграрних суб'єктів господарювання: монографія. за ред Н. М. Давиденко. К.: ЦП «Компринт». 2016. 318 с
30. Деякі питання реалізації Частини 3 (а) проекту “Екстрений проект надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)” : Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Інформація від 15.07.2025 № 876. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/876-2025-%D0%BF> (дата звернення: 17.04.2026)
31. MIND. Аграрні ноти: у чому причина низької популярності нового інструменту кредитування виробників та як ним користуватися. URL: [Аграрні ноти: у чому причина низької популярності нового інструменту кредитування виробників та як ним користуватися | Mind.ua](#) (дата звернення: 17.04.2026)
32. Про аграрні розписки : Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5479-17> (дата звернення: 17.04.2026)
33. Офіційний сайт Національного депозитарію України з інформацією щодо аграрних нот. URL: <https://www.csd.ua/agrarni-notv/> (дата звернення: 17.04.2026)
34. YouControl. ТОВ Агрофірма «Обрій» реєстраційні дані та відомості щодо юридичної особи. URL: [ТОВАРИСТВО З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ АГРОФІРМА ОБРІЙ — Код ЄДРПОУ 30699170](#) (дата звернення: 17.04.2026)
35. Опендатабот. ТОВ Агрофірма «Обрій» реєстраційні дані та відомості щодо юридичної особи. URL: [30699170 — ТОВ АГРОФІРМА ОБРІЙ](#) (дата звернення: 17.04.2026)
36. Фінансовий простір України в умовах глобалізаційних і деглобалізаційних трансформацій : монографія. за наук. ред. д-ра екон. наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України С. В. Онишко. - Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. - 686 с
37. Кліматичні ризики у фінансовому бізнесі. Краснова І. В., Примостка Л. О., Лавренюк В. В. *Фінанси та банківська справа. Проблеми економіки* № 3 (49),

2021. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-3-140-146> (дата звернення: 17.04.2026)

ДОДАТКИ

Додаток А

Звіт про фінансові результати ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» 2023-2025pp.

Підприємство	ТОВ Агрофірма "Обрій"	Дата (рік, місяць, день) ЄДРПОУ	КОДП
			2025 01 01 30699170
			(найменування)

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)
за Рік 2024 р.

Форма № 2

Код за ДКУД

1801003

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код розліка	За звітний період	За аналітичний період
І	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	183511	189132
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії лінійної, жолова суми	2011	0	0
Премії, перешли у перестраховуючих	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, жолова суми	2013	0	0
Зміна частки перестраховуючих у резерві незароблених премій	2014	0	0
Суб'єктивіста реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	167277	158262
Чисті повномасштабні збитки за страховими випадками	2070	0	0
Валовий:			
прибуток	2090	16234	30870
збиток	2095	0	0
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, жолова суми	2111	0	0
Зміна частки перестраховуючих в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	12915	23547
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	1390	4355
Дохід від перемісного володіння біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	7022	18796
Дохід від використання валют, валютних і валютно-фінансових	2123	0	0
Адміністративні витрати	2130	16710	16067
Витрати на обіг	2150	3047	9887
Інші операційні витрати	2180	52361	27500
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	0	0
Витрати від перемісного володіння біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	49341	22669
Фінансовий результат від операційної діяльності:			
прибуток	2190	0	963
збиток	2195	42969	0
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0
Інші фінансові доходи	2220	0	0
Інші доходи	2240	0	0
Дохід від благодійної допомоги	2241	0	0
Фінансові витрати	2250	6035	6753
Витрати від участі в капіталі	2255	0	0
Інші витрати	2270	569	400
Прибуток (збиток) від зміни інфляції на монетарній статті	2275	0	0
Фінансовий результат до оподаткування:			
прибуток	2290	0	0
збиток	2295	49573	6190
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	-172	0
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0
Чистий фінансовий результат:			
прибуток	2350	0	0
збиток	2355	49745	6190

І. ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код розряду	За звітний період	За аналітичний період
1	2	3	4
Чистий дохід від операцій з нерухомістю (операція розбігів)	2000	112090	133511
Чистий дохід від операцій з нерухомістю	2010	0	0
Чистий дохід від операцій з нерухомістю	2011	0	0
Чистий дохід від операцій з нерухомістю	2012	0	0
Чистий дохід від операцій з нерухомістю	2013	0	0
Чистий дохід від операцій з нерухомістю	2014	0	0
Чистий дохід від операцій з нерухомістю	2015	60640	167277
Чистий дохід від операцій з нерухомістю	2070	0	0
Відсотки:			
Відсотки	2090	51441	16234
Відсотки	2095	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2105	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2110	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2111	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2112	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2120	14061	12915
Відсотки від операцій з нерухомістю	2121	0	1300
Відсотки від операцій з нерухомістю	2122	13991	7022
Відсотки від операцій з нерухомістю	2123	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2130	13059	16710
Відсотки від операцій з нерухомістю	2150	2704	3047
Відсотки від операцій з нерухомістю	2180	17480	52361
Відсотки від операцій з нерухомістю	2181	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2182	14566	49341
Відсотки від операцій з нерухомістю			
Відсотки від операцій з нерухомістю	2190	26359	0
Відсотки	2195	0	42968
Відсотки від операцій з нерухомістю	2200	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2220	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2240	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2241	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2250	5262	6035
Відсотки від операцій з нерухомістю	2255	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю	2270	75673	360
Відсотки від операцій з нерухомістю	2275	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю			
Відсотки від операцій з нерухомістю	2290	0	0
Відсотки	2295	54576	49573
Відсотки від операцій з нерухомістю	2300	0	-122
Відсотки від операцій з нерухомістю	2305	0	0
Відсотки від операцій з нерухомістю			
Відсотки від операцій з нерухомістю	2350	0	0
Відсотки	2355	54576	49745

Додаток Б

Звіт про рух грошових коштів ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» 2023-2025pp.

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)

за Рік 2024 рік

Форма N 3 Код за ДКУД 1801004

Стаття	Код статті	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності	2	3	4
Надходження від:			
Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	211993	218346
Повернення податків і зборів	3003	0	0
у тому числі податку на додану вартість	3006	0	0
Цільового фінансування	3010	3998	147
Накопичення від операційної субсидій, дотатків	3011	0	0
Накопичення авансів від покупців і замовників	3013	0	0
Накопичення від повернення авансів	3020	1025	0
Надходження від власності, за що накопичені кошти на поточних рахунках	3025	0	0
Накопичення від боргів на неустойки (штрафи, пені)	3033	0	0
Накопичення від операційної оренди	3040	7	116
Накопичення від операційної роялті і авторських винагород	3043	0	0
Накопичення від штрафних пеней	3050	0	0
Накопичення фінансових установ від повернення позик	3053	0	0
Виплати за чужими	3093	203	872
Виплати за оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	116721	130054
Трат	3103	25903	13009
Відрахувань по соціальним зборам	3110	6870	4741
Зобов'язань з податку і зборів	3113	26197	28204
Виплати за оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	172	0
Виплати за оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	6943	6823
Виплати за оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	0	0
Виплати за оплату авансів	3133	1000	1187
Виплати за оплату повернення авансів	3140	0	6845
Виплати за оплату інших зобов'язань	3143	22	40
Виплати за оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150	0	0
Виплати фінансових установ за позиченими позиками	3153	0	0
Виплати за чужими	3190	20054	13724
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	28447	6845
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності	5	6	7
Накопичення від реалізації фінансових інвестицій	3200	0	0
необоротних активів	3203	0	0
Накопичення від отримання:			
авансів	3213	0	0
дивидендів	3220	0	0
Накопичення від порятунків	3225	0	0
Накопичення від погашення позик	3230	4132	2142
Накопичення від вибуття дочірнього підприємства та вищої господарської одиниці	3233	0	0

1	2	3	
Виплати на покриття	3240	0	3000
Витрати на придбання:			
фінансових інвестицій	3253	0	0
заборотних акцій	3260	9270	411
Виплати за нерестити	3270	0	0
Витрати на надання позик	3273	2114	1020
Витрати на придбання дочірнього підприємства та його господарської діяльності	3290	0	0
Виплати за	3290	0	3000
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-7252	2114
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
На покриття вартості			
Власного капіталу	3300	0	0
Витрати на позик	3303	0	0
На покриття вартості частки в дочірньому підприємстві	3310	0	0
Виплати за	3340	0	0
Витрати на:			
Виплати власних акцій	3343	0	0
Поворотні позик	3350	8310	6417
Сплату зобов'язань	3353	0	1350
Витрати на сплату власності	3360	1467	0
Витрати на сплату заборгованості з фінансової операції	3363	0	0
Витрати на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	0	0
Витрати на вилучення неконтрольованої частки у дочірньому підприємстві	3373	0	0
Виплати за	3390	0	0
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-9997	-7967
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	3195	-411
Започатковий баланс на початок року	3403	410	641
Вплив змін валютних курсів на заочатковий баланс	3410	0	0
Започатковий баланс на кінець року	3413	1605	410

Керівник:

ГОЛОВКО ВІТАЛИ МИКОЛАЙОВИЧ

Головний бухгалтер

БУРЛАК НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)

за

Рік 2025

рік

Форма N 3

Код за ДКУД

1801004

Стаття	Код статті	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
I. Рух коштів у результаті операційної діяльності	2	3	4
Накопичення від:			
Реальний продаж (товарів, робіт, послуг)	3000	131190	211993
Повернення податків і зборів	3003	0	0
у тому числі податку на додану вартість	3006	0	0
Цільового фінансування	3010	34	3918
Накопичення від отриманих субсидій, грантів	3011	0	0
Накопичення з вартів від повернених замовлень	3013	0	0
Накопичення від повернення авансів	3020	0	1023
Накопичення від відсотків за залученими коштами на поточних рахунках	3023	0	0
Накопичення від боргових неустойок (штрафи, пені)	3033	0	0
Накопичення від операційної оренди	3040	0	0
Накопичення від отриманих роялті, авторських неустойок	3043	0	0
Накопичення від страхових премій	3050	0	0
Накопичення фінансових установ від повернення позик	3053	0	0
Натіс на кошти:	3093	4863	203
Витрати на оплату:			
Товарів (робіт, послуг)	3100	36694	116721
Пропан	3103	25349	23903
Витрати на оплату податків і зборів	3110	6323	6802
Зобов'язань з податку на прибуток	3113	21431	28197
Витрати на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	0	172
Витрати на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117	11210	8943
Витрати на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	0	0
Витрати на оплату авансів	3133	0	1000
Витрати на оплату повернення авансів	3140	0	20417
Витрати на оплату відсотків за кредитом	3143	30	22
Витрати на оплату зобов'язань за страховими коштами	3150	0	0
Витрати фінансових установ на витрати позик	3153	0	0
Натіс на витрати	3190	25002	20034
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195	1561	20447
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності			
Накопичення від реалізації:			
фінансових інвестицій	3200	0	0
необоротних активів	3203	0	0
Накопичення від отримання:			
власності	3213	0	0
інвестицій	3220	0	0
Накопичення від лізингу	3223	0	0
Накопичення від повернення позик	3230	4863	4132
Накопичення від вибуття довгострокового співробітництва та інших господарських одиниць	3233	0	0

1	2	3	
Витрати на амортизацію	3250	0	0
Витрати на придбання:			
фінансових інвестицій	3253	0	0
необоротних активів	3260	7543	9270
Виплати по деривативам	3270	0	0
Витрати на надання послуг	3273	500	2114
Витрати на придбання дочірнього підприємства та частки в господарській одиниці	3280	0	0
Витрати на придбання	3290	0	0
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295	-3110	300
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності			
Надходження від:			
Власного капіталу	3300	0	0
Витрат на послуги	3303	0	0
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310	0	0
Витрати на придбання	3340	0	0
Витрати на придбання:			
Власних акцій	3343	0	0
Надходження послуг	3350	1210	8330
Сплату дивидендів	3353	0	0
Витрати на сплату відсотків	3360	0	1467
Витрати на сплату зобов'язаності з фінансової оренди	3363	0	0
Витрати на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370	0	0
Витрати на виплати неконтрольованим часткам у дочірньому підприємстві	3373	0	0
Витрати на придбання	3380	0	0
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395	-1310	-9997
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400	-3109	3198
Балансові кошти на початок року	3403	3608	410
Вплив змін валютних курсів на звітний період	3410	0	0
Балансові кошти на кінець року	3413	419	3608

Керівник: _____ ГОЛОВКО ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

Господарський бухгалтер: _____ БУРЛАК НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

Рисунок В.1 – Загальна інформація по ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» [35]

Додаток Г

Баланс ТОВ АГРОФІРМА «ОБРІЙ» 2025 р.

Підприємство	ТОВ Агрофірма "Обрій"	Дата (рік, місяць, число)	2026	01	01
Територія	ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	за ЄДРПОУ	30699170		
Організаційно-правова форма господарювання	Товариство з обмеженою відповідальністю	за КОАТУУ	UA12140250240067012		
Вид економічної діяльності	Вирощування зернових та технічних культур	за КОПФГ	240		
Середня кількість працівників	110	за КВЕД	01.11		
Адреса, телефон	НАБЕРЕЖНА, буд. 38, Покровська, СПІНЕЛЬНИКІВСЬКИЙ, ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	0953373981			

Одиниця виміру: тис. грн. без десяткового знака (окрім розділу IV Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід) (форма N 2), грошові показники якого наводяться

Складено (зробити позначку "v" у відповідній клітинці):
за положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку
за міжнародними стандартами фінансової звітності

1

Баланс (Звіт про фінансовий стан)
на 31.12.2025 року

Форма N 1 Код за ДКУД 1801001

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Необоротні активи	1000		
Нематеріальні активи	1000	213	213
первісна вартість	1001	213	213
накопичена амортизація	1002	0	0
Незавершені капітальні інвестиції	1005	5347	5375
Основні засоби	1010	95594	76808
первісна вартість	1011	247968	244195
знос	1012	152374	167387
Інвестиційна нерухомість	1015	0	0
Первісна вартість інвестиційної нерухомості	1016	0	0
Знос інвестицій	1017	0	0
Довгострокові біологічні активи	1020	9173	0
Первісна вартість довгострокових біологічних активів	1021	0	0
Накопичена амортизація довгострокових біологічних активів	1022	0	0
Довгострокові фінансові інвестиції:			
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	28	28
інші фінансові інвестиції	1035	0	0
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0	0
Відстрочені податкові активи	1045	0	0
Гудвіл	1050	0	0
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0	0
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0	0
Інші необоротні активи	1090	0	0
Усього за розділом I	1095	110355	82424
II. Оборотні активи			
Усього за розділом I	1095	110355	82424
Запаси	1100	85602	44503
Виробничі запаси	1101	35870	9888
Незавершене виробництво	1102	31756	24106
Готова продукція	1103	17976	10509
Товари	1104	0	0
Поточні біологічні активи	1110	3066	0
Депозити перестрахування	1115	0	0
Векселі одержані	1120	0	0
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги:	1125	1512	7973
Дебіторська заборгованість за розрахунками:			
за виданими авансами	1130	0	0
з бюджетом	1135	199	178
у тому числі з податку на прибуток	1136	0	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів	1140	0	0
Дебіторська заборгованість за розрахунками за розрахунками із внутрішніх розрахунків	1145	0	0
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	13430	7403
Поточні фінансові інвестиції	1160	0	0
Гроші та їх еквіваленти	1165	3608	419
Готівка	1166	9	0
Рахунки в банках	1167	3599	419
Витрати майбутніх періодів	1170	1507	1013
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0	0
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0	0
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0	0
резервах незароблених премій	1183	0	0
інших страхових резервах	1184	0	0
Інші оборотні активи	1190	226	294
Усього за розділом II	1195	109150	61783
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0	0
Баланс	1300	219505	144207

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	2	3	4
I. Власний капітал	1400	9	9
Зареєстрований (пайовий) капітал	1401	0	0
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1405	25940	24076
Капітал у дооцінках	1410	5921	5921
Додатковий капітал	1411	0	0
Емісійний дохід	1412	0	0
Накопичені курсові різниці	1415	73756	73465
Резервний капітал	1420	0	-52712
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1425	0	0
Неоплачений капітал	1430	0	0
Вилучений капітал	1435	0	0
Інші резерви	1495	105626	50759
Усього за розділом I	1500	0	0
II. Довгострокові зобов'язання та забезпечення	1505	0	0
Відстрочені податкові зобов'язання	1510	0	0
Пенсійні зобов'язання	1515	0	0
Довгострокові кредити банків	1520	0	0
Інші довгострокові зобов'язання	1521	0	0
Довгострокові забезпечення	1525	0	0
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1526	0	0
Цільове фінансування	1530	0	0
Благодійна допомога	1531	0	0
Страхові резерви	1532	0	0
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1533	0	0
резерв збитків або резерв належних виплат	1534	0	0
резерв незароблених премій	1535	0	0
Інші страхові резерви	1540	0	0
Інвестиційні контракти	1545	0	0
Привозний фонд	1595	0	0
Резерв на виплату джек-поту	1596	0	0
Усього за розділом II	1595	0	0
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1600	46310	45000
Усього за розділом III	1605	0	5204
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1610	0	0
Короткострокові кредити банків	1615	25050	13694
Векселі видані	1620	1348	1734
Поточна заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1621	0	0
товари, роботи, послуги	1625	379	0
розрахунками з бюджетом	1630	2323	1018
у тому числі з податку на прибуток	1635	0	0
розрахунками зі страхування	1640	0	0
розрахунками з оплати праці	1645	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1650	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1660	0	0
Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків	1665	0	0
Поточна кредиторська заборгованість за страховою діяльністю	1670	0	0
Поточні забезпечення	1690	38469	26798
Доходи майбутніх періодів	1695	113879	93448
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1700	0	0
Інші поточні зобов'язання	1800	0	0
Усього за розділом III	1900	219505	144207
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1905	0	0
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1910	0	0
Баланс	1990	219505	144207

Керівник

ГОЛОВКО ВІТАЛІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

Головний бухгалтер

БУРЛАЙ НАТАЛІЯ ІВАНІВНА

¹ Випидається в порядку, встановленому нейтральним організаційною влади, що реалізує державну політику у сфері статистики.

Супровідна інформація
до кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти
для її передачі до Наукової бібліотеки імені М. В. Довнар-Запольського

Автор (прізвище ім'я, по батькові (повністю), (мовою оригіналу та англ. мовою)	Черненко Микола Віталійович Chernenko Mykola Vitaliyovych
Назва кваліфікаційної роботи (мовою оригіналу та англ. мовою)	Кредитування агропромислових підприємств в Україні Lending to agro-industrial enterprises in Ukraine
Ключові слова (5-7) (мовою оригіналу та англ. мовою)	Банківський кредит, кредит для підприємств, аграрний сектор, Агропромисловість, тенденції, кредитний ризик. Bank loans, business loans, the agricultural sector, the agri-food industry, trends, credit risk.
Анотація / короткий огляд (500-800 знаків з пробілами для обох анотацій) (мовою оригіналу та англ. мовою)	У роботі досліджено кредитування агропідприємств України в умовах воєнного стану та сучасних ринкових ризиків. Проаналізовано зарубіжний досвід кредитування агросектору та обґрунтовано можливості його адаптації до умов українського ринку. Розглянуто сучасні інструменти забезпечення (аграрні розписки та ноти) та особливості їх використання. На прикладі ТОВ АГРОФІРМА «ОБРИЙ» проведено комплексну оцінку поточного боргового навантаження, визначено вплив воєнних дій на фінансово-господарську діяльність підприємства, а також розроблено практичні рекомендації та кроки щодо його оптимізації. The study examines lending to Ukrainian agricultural enterprises under martial law and current market risks. It analyzes foreign experience in agricultural lending and substantiates the possibilities of its adaptation to the Ukrainian market. Modern collateral instruments, specifically agrarian receipts and notes, along with the specifics of their application, are examined. Based on the case of LLC AGROFIRM "OBRIY", a comprehensive assessment of the company's current debt burden is carried out, the impact of hostilities on its financial and economic activities is determined, and practical steps for its optimization are developed..
Науковий керівник (прізвище, ім'я, по батькові (повністю) (мовою оригіналу та англ. мовою)	Романчукевич Віталій Вікторович Romanchukevich Vitaliy Viktorovych
ІНІ/Факультет, випускова кафедра (мовою оригіналу та англ. мовою)	Факультет фінансів, кафедра банківської справи та страхування Finance faculty, Department of Banking and Insurance
Освітня програма/ Educational Program (мовою оригіналу та англ. мовою)	Управління фінансовим бізнесом Financial business management
Мова (основна мова матеріалу)	Українська
Рівень вищої освіти (перший (бакалаврський), другий (магістерський))	Перший (бакалаврський)
Дата захисту	19 червня 2026 року

ЗГОДА
на обробку персональних даних

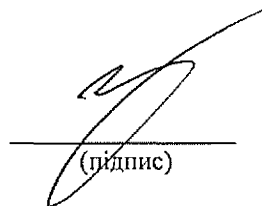
Я, Черненко Микола Віталійович
(прізвище, ім'я, по батькові)

народився «20» грудня 2004 року, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньою програмою «Управління фінансовим бізнесом» кафедри банківської справи та страхування, денної форми навчання факультету фінансів «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року № 2297-УІ, шляхом підписання цього тексту, даю згоду Київському національному економічному університету імені Вадима Гетьмана та Міністерству освіти і науки України на:

- обробку моїх персональних даних: прізвище, ім'я, по-батькові, дату народження, місце та форму навчання, з метою забезпечення реалізації адміністративно-правових відносин, відносин у сфері бухгалтерського і податкового обліку пов'язаних зі здійсненням заходів щодо виявлення та запобігання академічному плагіату;
- зберігання кваліфікаційної роботи в електронному архіві Університету (iRKNEU), розміщення її в бібліотечних репозитаріях та в інформаційних базах даних, що використовуються для перевірки робіт на наявність академічного плагіату.

Мої персональні дані, на обробку яких я даю цю згоду, можуть бути передані третім особам тільки у випадках, передбачених законодавством України.

«16» червня 2026 року

(підпис)

Черненко Микола Віталійович
(піб)

ДЕКЛАРАЦІЯ
про академічну доброчесність здобувача вищої освіти
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Я, ПІБ (повністю)	Черненко Микола Віталійович
Навчально-науковий інститут/факультет	КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені Вадима Гетьмана / Факультет фінансів
рівень вищої освіти	Бакалавр
спеціальність	07 «Управління та адміністрування»
освітня програма	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
форма навчання	Денна
курс, група	4 курс, група ФУ-402

КЕРУЮЧИСЬ вимогами Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», інших нормативно-правових актів, настановами і рекомендаціями Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти з питань академічної доброчесності, Статутом Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана (далі – Університет), Колективним договором Університету, Етичним кодексом Університету, Положенням про академічну доброчесність в Університеті, іншими локальними актами Університету, здійснюючи власну освітню, наукову, творчу діяльність, дотримуючись місії, візії, цінностей, корпоративної культури Університету, найвищих моральних і правових норм академічної доброчесної поведінки, етичних вимог до професійної та наукової діяльності,

ЗОБОВ'ЯЗУЮСЬ:

- дотримуватися вимог законодавства, Статуту, Правил внутрішнього розпорядку та інших локальних актів Університету;
- виконувати вимоги освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми, індивідуального навчального плану (за наявності), дотримуючись академічної доброчесності, та досягати визначених для відповідного рівня вищої освіти результатів навчання.

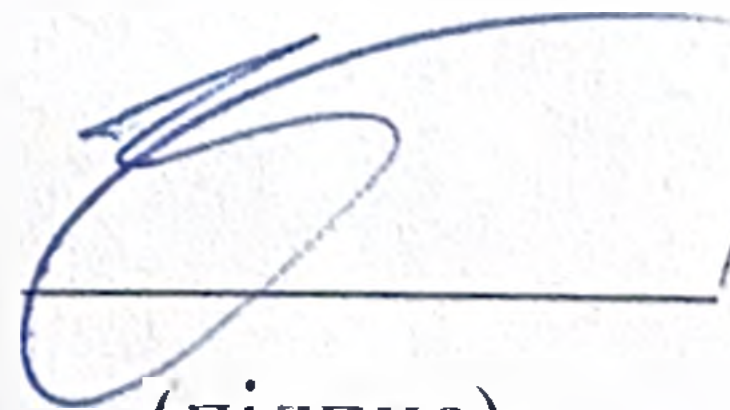
ДОТРИМУВАТИСЬ академічної доброчесності, що передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

УСВІДОМЛЮЮ, що у разі порушення мною академічної доброчесності мене може бути притягнуто до академічної та юридичної відповідальності, визначену чинним законодавством, Статутом та іншими локальними актами Університету.

04.03.2026

(дата)

(підпис)

Черненко М.В.

(ПІБ)